

Analiza

poslovanja preduzeća u FBiH u 2013. godini

Sarajevo, juli 2014. godine

SADRŽAJ

UVOD	3
Sažetak	5
1. MAKROEKONOMSKO OKRUŽENJE.....	7
1.1. Makroekonomska kretanja u EU i okruženju u 2012. i 2013. godini	7
1.2. Makroekonomska kretanja u BiH i FBiH u 2012. i 2013. godini	8
2. OSNOVNI FINANSIJSKI REZULTATI PREDUZEĆA U FBiH	11
2.1. Broj preduzeća i broj zaposlenih u preduzećima	11
2.2. Finansijski rezultati preduzeća u FBiH u 2013. godini	12
2.3. Struktura ukupnih prihoda i rashoda preduzeća u FBiH	14
2.4. Stanje imovine i izvora sredstava preduzeća u FBiH	16
2.5. Odabrani relativni pokazatelji učinkovitosti sektora u FBiH u 2013. godini	16
3. ANALIZA POKAZATELJA USPJEŠNOSTI POSLOVANJA PREDUZEĆA U FBiH PO DJELATNOSTIMA	19
3.1. Poljoprivreda, lov i šumarstvo.....	19
3.2. Ribarstvo.....	21
3.3. Rudarstvo	23
3.4. Prerađivačka industrija	25
3.5. Snabdijevanje električnom energijom, gasom i vodom	27
3.6. Građevinarstvo	29
3.7. Trgovina.....	31
3.8. Ugostiteljstvo	33
3.9. Prevoz, skladištenje i veze	35
3.10. Finansijsko posredovanje	37
3.11. Poslovanje nekretninama	39
3.12. Obrazovanje	40
3.13. Zdravstvo i socijalni rad	42
ZAKLJUČAK.....	45
DODATAK: Lista indikatora i metodologija izračuna	47

UVOD

Analiza performansi poslovnih učinaka u ekonomiji jedne zemlje po sektorima i granama je važna odrednica u osmišljavanju i realizaciji koncepcije budućeg razvoja. Mjerama adekvatne industrijske politike i mjerama poticaja države, osigurava se održivi ekonomski razvoj. Kao krajnji cilj nameće se ostvarivanje okvira za pružanje dalje podrške sektorima/djelatnostima i stvaranja čvršćih oslonaca za povećanje buduće konkurentnosti sektora, kako na razini BiH i FBiH tako i na regionalnoj razini. Slijedom toga, predmet analize u nastavku je:

- analiza ključnih finansijskih obilježja poslovanja preduzeća tokom perioda 2008.-2013., trendova i dinamike rezultata uspješnosti poslovanja preduzeća (privrednih subjekata) po područjima ekonomske aktivnosti (djelatnostima);
- analiza finansijskog stanja i performansi poslovanja preduzeća;
- pružanje zaključnih razmatranja usmjerenih u cilju unapređenja poslovanja i jačanja konkurentskih snaga preduzeća u FBiH.

Analiza dinamike finansijskih rezultata napravljena je za šestogodišnji period 2008. - 2013., s posebnim akcentom na ocjenu stanja u 2013. godini za 13 djelatnosti. U analizi su uključena preduzeća (pravna lica – privredni subjekti) koja su, u skladu sa Zakonom o računovodstvu i reviziji u FBiH („Službene novine Federacije BiH“, broj 83/09), predala svoje godišnje finansijske izvještaje ovlaštenoj instituciji, osnovanoj posebnim zakonom (AFIP), koja obavlja kontrolu i obradu finansijskih izvještaja, te vodi Jedinstveni registar finansijskih izvještaja.

Struktura analiziranih sektora uključuje sljedeća područja (sektore), prema nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti BiH iz 2006. godine (KD BiH 2006):

Područja djelatnosti	Broj preduzeća u 2013. godini
A – POLJOPRIVREDA, LOV, ŠUMARSTVO	546
B – RIBARSTVO	21
C – RUDARSTVO	155
D – PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	3.851
E – SNABDIJEVANJE ELEKTRIČNOM ENERGIJOM, GASOM I VODOM	275
F – GRAĐEVINARSTVO	1.386
G – TRGOVINA	7.667
H – UGOSTITELJSTVO	639
I – PREVOZ, SKLADIŠTENJE I VEZE	1.668
J – FINANSIJSKO POSREDOVANJE	102
K – POSLOVANJE NEKRETNINAMA	3.153
M – OBRAZOVANJE	265
N – ZDRAVSTVO I SOCIJALNI RAD	378

Ova analiza pruža informacije o prihodima, rashodima, dobiti, gubicima, imovini i izvorima finansiranja, u skladu sa računovodstvenim standardima koji su se primjenjivali u izvještajnoj godini. U nastavku su detaljnije analizirani ključni pokazatelji imovinsko-finansijskog stanja i uspješnosti preduzeća u FBiH u cjelini, a potom se izračunavaju i interpretiraju relativni pokazatelji zaduženosti, opremljenosti, finansiranja, aktivnosti i učinkovitosti po područjima djelatnosti, na temelju dostupnih podataka. Struktura i analitički izrazi izračunavanja relativnih pokazatelja navedeni su na nivou FBiH, kao i po sektorima u tabelama *Izabrani indikatori poslovanja privrednih subjekata za razdoblje od 2008. do 2013. godine* u poglavlju 3. dokumenta.

Nažalost, sa danom objavljivanja ovog izvještaja, kao institucija zadužena za programiranje razvoja, nismo dobili zahtjevane podatke za niže nivoe agregiranja od sektorskog, čime se značajno ograničava obim i detaljnost analize.

Sažetak

U 2013. godini privreda zemalja EU28 bilježi blagi oporavak, nakon 2012. godine kada su zabilježena negativna kretanja. Prema pokazateljima EUROSTAT-a, bruto domaći proizvod (BDP) u EU28 realno je povećan za 0,1%.

Prema procjenama dokumenta European Economic Forecast, izvoz roba i usluga u 2013. godini dao je pozitivan doprinos rastu bruto domaćeg proizvoda, kao rezultat povećane svjetske potražnje.

Privredna kretanja u EU, naročito u Njemačkoj, te zemljama u regionu s kojima je BiH najintenzivnije privredno povezana, imaju značajan utjecaj na domaću privredu. Zabilježen je realni rast BDP-a Njemačke u 2013. godine u procentu od 0,4%. Italija je zabilježila realan pad BDP-a u 2013. godini za 1,9%. Pad BDP-a u 2013. godini zabilježen je u većini zemalja regiona. Tako Slovenija bilježi pad realnog BDP-a po stopi od 1,1%, dok Hrvatska bilježi pad realnog BDP-a po stopi od 0,9%. Rast privrednih kretanja u 2013. godini (2,5%) zabilježen je u Srbiji. U Makedoniji u 2013. godini zabilježena je stopa rasta realnog BDP-a u procentu od 2,9%. Crna Gora je, također bilježila blagi oporavak u 2013. godini sa rastom BDP-a u procentu od 1,5%.

Kretanje BDP-a na nivou BiH bilježi rast u 2013. godini u odnosu na prethodnu godinu. Prema prvim rezultatima državne Agencije za statistiku BiH, BDP za 2013. godinu nominalno iznosi 26.297 miliona KM i u odnosu na 2012. godinu je za 2,2% veći. Realan rast iznosi 2,5%. Prema prvim rezultatima Federalnog zavoda za statistiku, BDP u FBiH u 2013. godini iznosi 16.929 miliona KM, što je za 2,3% više u odnosu na 2012. godinu. Stopa realnog rasta iznosi 2,8%.

Stopa registrirane nezaposlenosti u FBiH, mjerena odnosom broja nezaposlenih (registriranih u Federalnom zavodu za zapošljavanje) i radne snage (zaposleni+nezaposleni), je povećana u 2013. godini i iznosi 47,4% (u 2012. godini 46,8%).

U Statističkom uredu EU (EUROSTAT), u skladu sa preporukama i definicijama Međunarodne organizacije rada (ILO), radi se anketna nezaposlenost koju na bazi ankete rade statistički uredi svih zemalja EU. Istu metodologiju primjenjuju i zemlje regiona koje nisu članice EU.

Stopa anketne nezaposlenosti u FBiH u 2013. godini (prema dokumentu Anketa o radnoj snazi za 2013. godinu - obuhvaćeno je 5.996 domaćinstava u FBiH), bilježi pad od 1,8 p.p. i iznosi 27,6% (predstavlja odnos broja nezaposlenih prema anketi i radne snage) i znatno je niža u odnosu na zvaničnu stopu nezaposlenosti, a 2,6 puta je veća od stope anketne nezaposlenosti EU28 (10,6%).¹

Prema izvještajima AFIP-a (Agencija za finansijske, informatičke i posredničke usluge), broj registriranih preduzeća je u porastu od 2011. godine, a u odnosu na 2012. godinu, u 2013. godini broj preduzeća je porastao za 1,4%. Rast broja preduzeća nije pratio porast broja

¹ Metodološke postavke Ankete o radnoj snazi zasnivaju se na preporukama i definicijama Međunarodne organizacije rada (International Labour Organization - ILO) i zahtjevima Statističkog ureda EU (European Statistical Office -EUROSTAT), čime je osigurana međunarodna uporedivost podataka u domeni statistike rada.

zaposlenih u FBiH, i u 2013. godini broj zaposlenih (na osnovu sati rada) je smanjen za 1,6% u odnosu na prethodnu godinu.

Rast broja preduzeća nije pratio rast poslovne aktivnosti preduzeća, mjerene ukupnim prihodima. U izvještajnoj godini ostvareni prihodi preduzeća, prema izvještajima AFIP-a, u FBiH su manji za 0,71% u odnosu na prethodnu godinu. Međutim, u odnosu na 2012. godinu neto dobit preduzeća se povećala za 73 mil KM, odnosno za 19,3%, što je rezultat većeg smanjenja ukupnih rashoda. Najveća neto dobit ostvarena je u trgovini, poslovanju nekretninama i prerađivačkoj industriji, što zajedno čini 84,7% ukupne ostvarene neto dobiti preduzeća u FBiH, dok je najveći gubitak ostvaren u zdravstvu, finansijskom posredovanju i rudarstvu, što zajedno čini 96,5% od ukupnog ostvarenog gubitka u FBiH.

Smanjena je i poslovna aktivnost na stranom tržištu. Ukupni ostvareni prihodi od prodaje na stranom tržištu su smanjeni za 1,3% u odnosu na 2012. godinu. Najveći udio ovih prihoda u ukupnim prihodima od prodaje na stranom tržištu imaju područja prerađivačke industrije sa 62,3%, poslovanja nekretninama sa 13,9%, te trgovine sa 8,7%.

Vrijednost ukupne poslovne aktive preduzeća u FBiH u 2013. godini je manja u odnosu na prethodnu godinu za 4,7% što ukazuje na smanjenu investicionu aktivnost preduzeća.

Posmatrajući uporedo strukturu imovine i izvora finansiranja, u većini analiziranih sektora, u posljednje dvije godine, preduzeća se susreću sa finansijskim poteškoćama. Tako je u 2013. godini, u odnosu na prethodnu godinu, smanjen udio vlastitog kapitala, povećao se nivo zaduženosti preduzeća, smanjen je koeficijent likvidnosti, te povećan broj dana naplate potraživanja, što značajno otežava sposobnost preduzeća da izmiruju dospjele obaveze, kako finansijske, tako i obaveze prema dobavljačima. Prosječan koeficijent zaduženosti, mjeran odnosom ukupnih obaveza i ukupne imovine, na nivou FBiH u 2013. godini iznosio je 49,1%, što je na granici prihvatljivosti od 50%. Prezaduženi su sektori finansijskog posredovanja (86%), građevinarstva (63,7%), obrazovanja (60,5%) i trgovine (58,8%).

U većini sektora u 2013. godini zabilježeni su je relativno niski nizak koeficijenti likvidnosti preduzeća, mjeran odnosom tekućih sredstava i kratkoročnih izvora sredstava, što u prosjeku za FBiH iznosi 1,1. Najveći koeficijenti likvidnosti zabilježeni su u sektoru zdravstva (0,53), ugostiteljstva (0,55), rudarstva (0,71) i prevoza, skladištenja i veza (0,80).

Da preduzeća imaju sve veće finansijske poteškoće, govori i podatak da je u BiH broj firmi koje imaju barem jedan blokiran transakcijski račun na kraju 2013. godine iznosio 39.813, što je više u odnosu na 2012. godinu za 3.590 blokiranih računa, odnosno za 9,9%.

U ovakvoj situaciji preduzeća su sve manje u mogućnosti investirati kako bi unaprijedili svoje poslovanje, zbog čega sve teže drže korak sa konkurentnim domaćim i stranim preduzećima. Posljedica toga je i gubitak tržišnih udjela preduzeća, što se reflektuje na smanjenje izvoza, povećanje nezaposlenosti, te na usporavanje privrednog rasta uopće.

1. MAKROEKONOMSKO OKRUŽENJE

1.1. Makroekonomska kretanja u EU i okruženju u 2012. i 2013. godini

Privredna kretanja EU28 zabilježila su u 2013. godini blagi rast, nakon 2012. godine kada su zabilježena negativna kretanja. Prema pokazateljima EUROSTAT-a, bruto domaći proizvod (BDP) u EU28 realno je povećan za 0,1%.

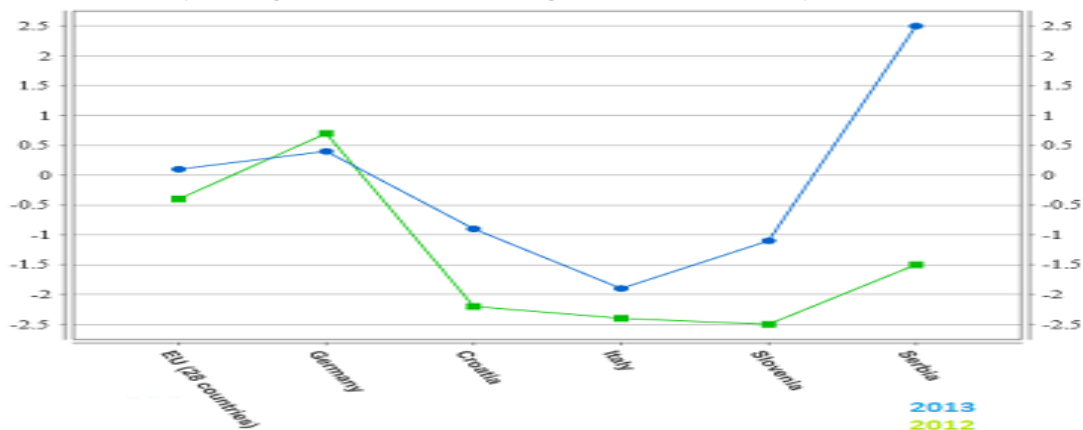
Smanjenje domaće potražnje i potrošnje kućanstava, te bruto investicija u fiksni kapital najvećim dijelom su uticali na nedovoljan rast bruto domaćeg proizvoda u EU.

Prema procjenama dokumenta European Economic Forecast, izvoz roba i usluga u 2013. godini dao je pozitivan doprinos rastu bruto domaćeg proizvoda, kao rezultat povećane svjetske potražnje. Ipak, procjenjuje se da će uticaj domaće potražnje u EU biti negativan, što je rezultat rastuće nezaposlenosti sa 10,5% u 2012. godini na 10,6% u 2013. godini.

Privredna kretanja u EU, naročito u Njemačkoj, te zemljama u regionu s kojima je BiH najintenzivnije privredno povezana, imaju značajan utjecaj na domaću privredu. Zabilježen je realni rast BDP-a Njemačke u procentu od 0,7% u 2012. godini, dok je u 2013. godine, evidentiran realan rast od 0,4%. Italija je zabilježila realan pad BDP-a u 2012. godini za 2,4%, u 2013. godini zabilježen je nešto manji pad BDP-a i to u procentu od 1,9%.

Pad BDP-a u protekle dvije godine zabilježen je u većini zemalja regiona. Tako Slovenija i Hrvatska bilježe pad realnog BDP-a i u 2012. i u 2013. godini, s tim što je Hrvatska smanjila negativan trend sa 2,2% 2012. godine, na 0,9% u 2013. godini. Pad realnog BDP-a u Sloveniji u 2012. godini iznosio je 2,5%, dok je u 2013. godini bio nešto manji pad i to 1,1%. Blagi rast privrednih kretanja u 2013. godini (rast od 2,5%) u odnosu na 2012. godinu (pad 1,5%) zabilježen je u Srbiji. Kretanja realnog BDP-a u Makedoniji bilježila su pad od 0,4% u 2012. godini, a u 2013. godini zabilježen je rast u procentu od 2,9%. Crna Gora je, također bilježila blagi oporavak u 2013. godini sa rastom BDP-a u procentu od 1,5%, za razliku od pada realnog BDP-a u 2012. godini za 2,5%.

Grafikon 1. Kretanje realnog BDP-a u 2012. i 2013. godini, EU28 i 5 zemalja izvoznih partnera BiH

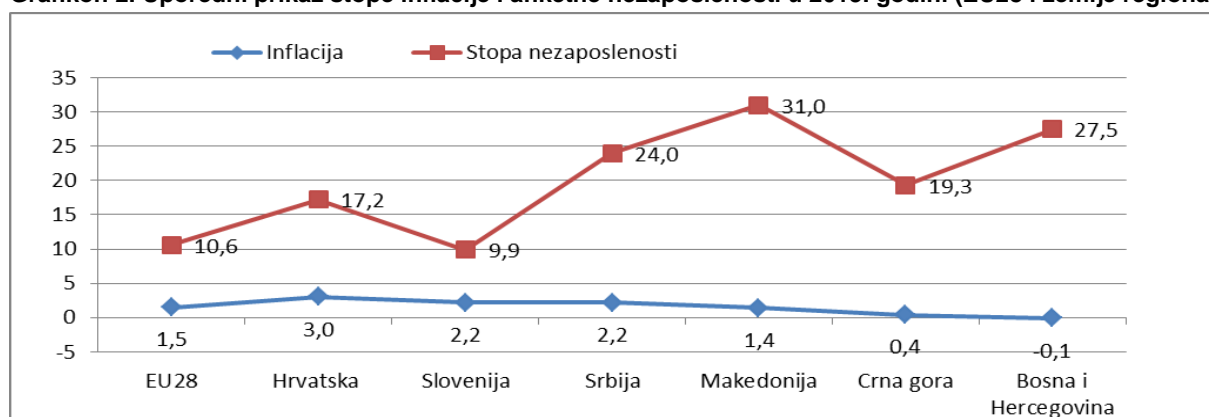

Izvor: Evropska komisija; Obrada FZZPR

U 2013. godini zabilježena je inflacija u EU u procentu od 1,5%. Kretanje cijena u Njemačkoj bilježilo je rast u procentu od 1,6% u 2013. godini, dok Italija bilježi rast cijena u procentu od 1,1,3%. Iste godine, od zemalja u regionu najnižu stopu inflacije imala je Crna Gora sa stopom od 0,4%, dok je Makedonija imala rast cijena u procentu od 1,4%, a Srbija 2,2%.

Kretanja na tržištu rada u 2013. godini ukazuju na nastavak negativnog trenda osnovnih makroekonomskih pokazatelja zemalja u regionu, pri čemu je u Hrvatskoj stopa anketne nezaposlenosti, mjerena brojem nezaposlenih dobijenih anketom u odnosu na radnu snagu (metodologija EUROSTAT-a), porasla na 17,2%, a u Sloveniji na 9,9%. Od ostalih zemalja regiona, najnižu stopu anketne nezaposlenosti u 2013. godini zabilježila je Crna Gora (19,3%), Srbija ima stopu 24%, a Makedonija bilježi najvišu stopu anketne nezaposlenosti u procentu od 31%.

Grafikon 2. Usporedni prikaz stope inflacije i anketne nezaposlenosti u 2013. godini (EU28 i zemlje regiona)

Izvor: EUROSTAT, MONSTAT, RZS, BHAS, DZS; Obrada FZZPR

1.2. Makroekonomska kretanja u BiH i FBiH u 2012. i 2013. godini

Kretanje BDP-a na nivou BiH bilježi rast u 2013. godini u odnosu na prethodnu godinu. Prema prvim rezultatima državne Agencije za statistiku BiH, BDP za 2013. godinu nominalno iznosi 26.297 miliona KM i u odnosu na 2012. godinu je za 2,2% veći. Realan rast iznosi 2,5%. Prema prvim rezultatima Federalnog zavoda za statistiku, BDP u FBiH je u 2013. godini iznosio 16.929 miliona KM, što je za 2,3% više u odnosu na 2012. godinu. Stopa realnog rasta iznosila je 2,8%.

U 2013. godini, u FBiH je zabilježena deflacija u procentu od 0,2%. Najznačajniji doprinos deflaciji, dali su smanjenje cijena u odjeljcima odjeće i obuće (10%), zdravstvu (4,2%), bezalkoholnih pića (2,1%), te transporta (1,4%). Rast cijena je zabilježen u odjeljcima alkoholnih pića i duhana (6,9%), stanovanja, vode i energenata (1,2%), te namještaja, kućanskih aparata i održavanja (0,4%), ali to nije bilo dovoljno da doprinese ukupnom rastu cijena.

Tabela 1. Osnovni makroekonomski pokazatelji FBiH 2012. i 2013. godina – međugodišnja promjena u %

Pokazatelj	2012	2013
1. Realni sektor		
BDP, tekuće cijene u milionima KM	16.554	16.929
BDP, Nominalne stope rasta u %	0,4	2,3
Fizički opseg industrijske proizvodnje, stopa rasta u %	-4,4	7,4
Promet od trgovine na malo, realna stopa rasta u %	17.136	18.776
Građevinski radovi – fizički opseg, stopa rasta u %	11,3	3,2
Noćenja turista, stopa rasta u %	4,7	13,7
2. Cijene		
Potrošačke cijene, prosjek, u %	2,1	-0,2
Proizvođačke cijene industrijskih proizvoda, prosjek, u %	1,7	-2,2
3. Zaposlenost i plaće		
Ukupan broj zaposlenih u hiljadama, prosjek	437.331	435.113
Ukupan broj nezaposlenih u hiljadama (registriranih), prosjek	384.852	391.942
Stopa registrirane nezaposlenosti, u % od ukupne radne snage, prosjek	46,8	47,4
Stopa anketne nezaposlenosti, u %, prosjek	29,4	27,6
Prosječna bruto plaća u KM	1.266	1.275
Prosječna bruto plaća, nominalna stopa rasta u %	1,4	0,7
Prosječna neto plaća u KM	830	835
Prosječna neto plaća, nominalna stopa rasta u %	1,3	0,6
4. Tržište novca i kamatne stope		
Kamatne stope poslovnih banaka na:		
- dugoročne kredite s valutnom klauzulom (XII.), u %, na godišnjoj razini	7,82	7,66
5. Budžet FBiH konsolidirani		
a) ukupni prihodi u milionima KM	6.958	6.896
b) ukupni rashodi u milionima KM	7.127	6.912
Unutarnji dug u FBiH, u milionima KM krajem razdoblja	981,5	957,7
6. Ekonomski odnosi s inozemstvom		
Izvoz robe u milionima KM	5.249	5.548
Uvoz robe u milionima KM	9.972	9.833
Saldo robne razmjene u milionima KM	-4.723	-4.285
Ukupni vanjski dug FBiH, u milionima KM krajem razdoblja	4.379	4.671

Izvor: FZS; Obrada: FZZPR

Stopa registrirane nezaposlenosti, mjerena odnosom broja nezaposlenih (registriranih u Federalnom zavodu za zapošljavanje - FZZZ) i radne snage (zaposleni + nezaposleni registrirani u FZZZ), je povećana u 2013. godini i iznosi 47,4% (u 2012. godini 46,8%).

Prema zahtjevima Statističkog ureda EU (EUROSTAT) i preporukama i definicijama Međunarodne organizacije rada, statistički uredi svih zemalja EU i zemalja regiona koje nisu članice EU, rade pokazatelj nezaposlenosti na bazi anketa koje provode i to je indikator koji je uporediv. Stopa anketne nezaposlenosti u FBiH u 2013. godini (prema dokumentu Anketa o radnoj snazi za 2013. godinu - obuhvaćeno je 5.996 domaćinstava u FBiH), bilježi pad od 1,8 p.p. i iznosi 27,6% (predstavlja odnos broja nezaposlenih prema anketi i radne snage) i znatno je niža u odnosu na zvaničnu (registriranu) stopu nezaposlenosti, a oko 2,6 puta je veća od stope anketne nezaposlenosti EU28 (10,6%).²

Posmatrano po djelatnostima najveće smanjenje zaposlenih u 2013. godini evidentirano je u građevinarstvu 6,%, finansijskim djelatnostima i djelatnosti osiguranja 2,3%, vađenju ruda i kamena 1,5% i trgovini 0,5%. Broj zaposlenih u prerađivačkoj industriji je ostao nepromjenjem u 2013. godini u odnosu na 2012. godinu. Najveći rast broja zaposlenih zabilježen je u hotelijerstvu i ugostiteljstvu u procentu od 4,2%, nekretninama, iznajmljivanju i uslugama 1,9%, poslovima stručne, naučne i tehničke djelatnosti 2,0%, obrazovanju 1,1% i poljoprivredi, lovu i šumarstvu 1,8%.

Prosječna neto plaća po zaposlenom radniku u FBiH u 2013. godini iznosi 835 KM. Analizom kretanja prosječnih plaća u FBiH i RS, dolazi se do zaključka da su prosječne plaće u oba entiteta skoro izjednačene. Međutim, treba imati u vidu da u RS-u od 2002. godine u neto plate ulazi i topli obrok.

Industrijska proizvodnja u Federaciji Bosne i Hercegovine u 2013. godini u odnosu na prethodnu godinu veća je za 7,3%, dok je u 2012. godini zabilježen pad industrijske proizvodnje za 4,4%.

Što se tiče vanjskotrgovinskog poslovanja, u FBiH je u 2013. godini ostvaren izvoz u iznosu od 5.540 mil. KM što je za 5,7% više u odnosu na isti period prethodne godine, dok je uvoz u istom periodu iznosio 9.870 mil. KM i za 1,4% je manji nego u 2012. godini.

Pokrivenost uvoza izvozom u 2013. godini iznosi 56,4%, i nešto je viša u odnosu na 2012. godinu kada je 52,6% uvoza bilo pokriveno izvozom. Pad izvoza u 2012. godini za 3,2%, zamjenjen je pozitivnim kretanjima u 2013. godini, kada je zabilježen porast za 5,7%. Uvoz je u 2012. godini zabilježio pad u procentu od 2,0%, dok je u 2013. godini pad iznosio 1,4%.

Na dan 31.12.2013. godine, ukupan dug FBiH iznosi 5.628,9 mil. KM od čega se na unutrašnji dug odnosi 957,7 mil. KM, a na vanjski dug 4.671,2 mil. KM. U odnosu na 2012. godinu, unutrašnji dug Federacije je smanjen, dok je unutrašnji dug kantona i lokalnih zajednica povećan. Kad je u pitanju vanjski dug, smanjen je vanjski dug federacije i kantona, dok je povećan vanjski dug lokalnih zajednica.

² Metodološke postavke Ankete zasnivaju se na preporukama i definicijama Međunarodne organizacije rada (International Labour Organization - ILO) i zahtjevima Statističkog ureda EU (European Statistical Office -EUROSTAT), čime je osigurana međunarodna uporedivost podataka u domeni statistike rada.

2. OSNOVNI FINANSIJSKI REZULTATI PREDUZEĆA U FBiH

2.1. Broj preduzeća i broj zaposlenih u preduzećima

Za 2013. godinu AFIP-u je svoje godišnje finansijske izvještaje predalo ukupno 20.682 preduzeća, koja su obuhvaćena ovom analizom. U odnosu na 2012. godinu, broj preduzeća se povećao za 1,44%. Broj zaposlenih u 2013. godini iznosio je 294.777, što je najmanje u posmatranom periodu (2008.-2013.), iako se broj preduzeća povećava u posljednje 3 godine. U odnosu na prethodnu godinu broj zaposlenih u 2013. godini je manji za 2,24%.

Tabela 2. Kretanje broja preduzeća po kantonima

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
UKUPNO FBiH	20.560	20.788	20.422	19.173	20.389	20.682
USK	2.032	2.001	1.924	1.813	1.890	1.902
PK	451	442	432	405	415	412
TK	3.795	3.778	3.653	3.341	3.554	3.582
ZDK	2.475	2.472	2.431	2.296	2.461	2.486
BPK	185	185	185	171	175	164
SBK	1.682	1.721	1.692	1.594	1.680	1.710
HNK	2.316	2.375	2.341	2.269	2.390	2.394
ZHK	1.203	1.216	1.215	1.166	1.186	1.181
KS	5.706	5.870	5.833	5.472	5.963	6.205
K10	715	728	716	646	675	646

Izvor: AFIP, Obrada FZZPR

Najveći broj preduzeća i broj zaposlenih registriran je u Kantonu Sarajevo, Tuzlanskom kantonu i Zeničko-dobojskom kantonu. U ova tri kantona u 2013. godini registrirano je 12.273 preduzeća, što čini 59,34% od ukupnog broja preduzeća u FBiH. U odnosu na 2008. godinu, u 2013. godini u pomenutim kantonima broj preduzeća se povećao za 2,48%, dok se u odnosu na 2012. godinu broj preduzeća smanjio za 2.

Tabela 3. Kretanje broja zaposlenih po kantonima

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ukupno FBiH	306.908	304.745	299.473	298.708	301.545	296.777
USK	20.129	19.021	18.464	17.923	17.710	18.302
PK	3.472	3.294	3.316	3.282	3.297	3.250
TK	59.193	58.339	56.540	54.008	55.319	54.488
ZDK	50.180	45.853	45.708	46.024	47.994	47.591
BPK	2.919	2.952	3.206	3.475	3.865	4.088
SBK	27.006	27.620	27.440	31.254	28.657	29.738
HNK	27.585	28.543	28.506	28.407	30.255	30.884
ZHK	10.761	12.225	11.598	11.369	11.928	12.516
KS	99.663	100.703	98.941	97.263	96.618	90.249

K10	6.000	6.195	5.754	5.703	5.902	5.671
------------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

Izvor: AFIP, obrada: FZZPR

Iako je broj preduzeća u Zeničkodobojskom kantonu, Tuzlanskom kantonu i Kantonu Sarajevo, posmatrajući zajedno, u porastu, broj zaposlenih bilježi pad. Tako se u odnosu na 2008. godinu broj zaposlenih u ovim kantonima smanjio za 16.708, ili 8%, dok se u odnosu na 2012. godinu smanjio za 7.603, ili 3,8%. Analizirajući smanjenje ukupnog broja zaposlenih u 2013. godini, u odnosu na 2008. godinu (10.131), možemo zaključiti da je na pad ukupnog broja zaposlenih, najvećim dijelom, uticalo smanjenje broja zaposlenih u navedenim kantonima. Najveće povećanje broja zaposlenih evidentirano je u Bosansko-podrinjskom kantonu, Srednje-bosanskom kantonu, Hercegovačko-neretvanskom kantonu i Zapadno-hercegovačkom kantonu.

2.2. Finansijski rezultati preduzeća u FBiH u 2013. godini

U nastavku se analizira skup indikatora iz bilansa uspjeha, koji indiciraju učinkovitost poslovanja. Za te se svrhe koriste podaci o ukupnim prihodima, ukupnim rashodima, te dobiti i gubitku prije oporezivanja.

Tabela 4. Finansijski rezultati preduzeća u FBiH u periodu 2008.-2013. godina

Opis	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Indeks 2013/2008	Indeks 2013/2012
Broj preduzeća	20.560	20.788	20.422	19.173	20.389	20.682	100,59	101,44
Broj zaposlenih	306.908	304.745	299.473	298.708	301.545	296.777	96,70	97,76
Ukupni prihodi (mil. KM)	39.092	34.920	36.098	38.387	39.442	39.163	100,18	99,29
Ukupni rashodi (mil. KM)	38.186	33.983	35.602	37.613	38.900	38.583	101,04	99,19
Dobit prije oporezivanja (mil.KM)	1.753	1.621	1.603	1.771	1.810	1.763	100,57	97,40
Gubitak prije oporezivanja (mil.KM)	847	1.315	1.107	1.015	1.322	1.209	142,74	91,45
Dobit razdoblja (dobit nakon oporezivanja) u mi. KM	1.632	1.517	1.501	1.634	1.689	1.656	101,47	98,05
Gubitak razdoblja (gubitak nakon oporezivanja) –mil.KM	847	1.315	1.107	985	1.310	1.204	142,15	91,91
Neto dobit/gubitak razdoblja (mil. KM)	785	202	394	650	379	452	57,58	119,26
Uk.prih./Uk.rash.	1,024	1,028	1,014	1,021	1,014	1,015		

Izvor: AFIP, obrada FZZPR

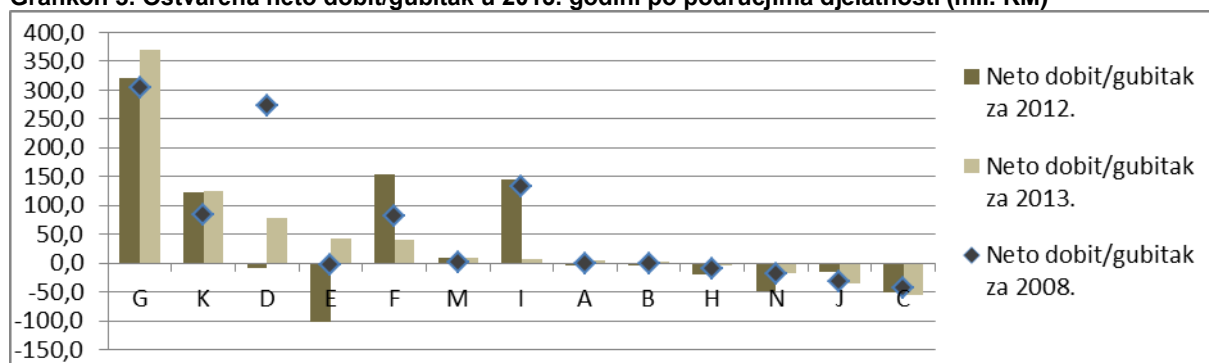
Iako je broj preduzeća u 2013. godini povećan, poslovna aktivnost preduzeća, posmatrano u cjelini, je smanjena. Ostvareni prihodi u 2013. godini su manji za 0,71% u odnosu na prethodnu godinu. Dinamika ostvarenih prihoda pokazuje da je poslovna aktivnost u 2009. godini znatno niža u odnosu na 2008. godinu (pad za 10,67%). Od 2009. godine poslovna aktivnost pokazuje trend blagog rasta, da bi u 2013. godini dostigla približno isti nivo iz 2008.

godine. S druge strane, ukupni rashodi u posmatranom periodu su pratili dinamiku kretanja ukupnih prihoda.

Dobit prije oporezivanja u 2013. godini je neznatno veća u odnosu na 2008. godinu, dok je u odnosu na 2012. godinu manja za 2,60%. Međutim, posebno negativno se ocjenjuje kretanje gubitka prije oporezivanja. U odnosu na 2008. godinu, gubitak prije oporezivanja u 2013. godini je bio veći za čak 42,15%, što ukazuje na problem sve većeg broja preduzeća koja posluju sa gubitkom. To se reflektuje na ukupan neto rezultat koji je, iako pozitivan, u 2013. niži za čak 42,74% u odnosu na 2008. godinu, kada je imao svoju maksimalnu vrijednost u posmatranom periodu (2008.-2013.).

Posmatrano po područjima djelatnosti, najveća neto dobit u 2013. godini ostvarena je u području trgovine (54,7% od ukupne ostvarene neto dobiti preduzeća u FBiH) i veća je za 15,7% u odnosu na 2012. godinu, a u odnosu na baznu 2008. godinu veća je za 22,1%. Slijede područja poslovanja nekretninama, sa udjelom od 18,4% u ukupnoj neto dobiti, te prerađivačka industrija sa udjelom od 11,6%.

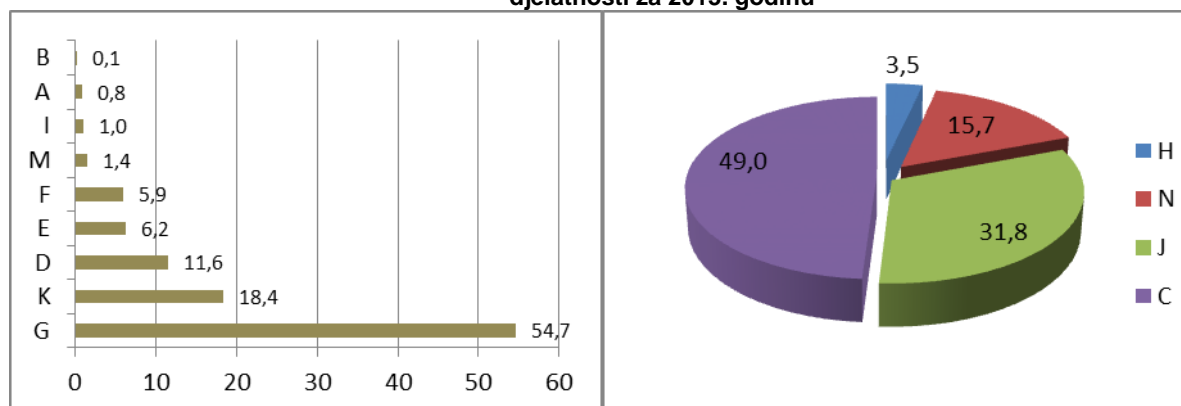
Grafikon 3. Ostvarena neto dobit/gubitak u 2013. godini po područjima djelatnosti (mil. KM)

Izvor: AFIP; obrada: FZZPR

Najveći udio u ukupnom neto gubitku u 2013. godini imalo je područje C – vađenje ruda i kamena sa 49%, zatim slijede J – finansijsko posredovanje sa 31,8%, te N – Zdravstveni i socijalni rad sa 15,7%.

Grafikon 4. Udjeli u ostvarenoj ukupnoj neto dobiti (lijevo) i neto gubitku (desno), prema područjima djelatnosti za 2013. godinu

Izvor: AFIP; obrada: FZZPR

2.3. Struktura ukupnih prihoda i rashoda preduzeća u FBiH

U strukturi ukupnih prihoda preduzeća u FBiH u 2013. godini, kao što se može vidjeti u tabeli 5, preovladavaju poslovni prihodi, sa udjelom u ukupnim prihodima od 96,5%, što je svakako pozitivna činjenica koja govori o usmjerenosti poslovanja prema djelatnostima kojim se preduzeća bave.

Iako su poslovni prihodi zadržali isti udio u ukupnim prihodima, u 2013. godini ostvareno je za 0,71% manje poslovnih prihoda u odnosu na prethodnu godinu, dok je za isti period ostvareno za 8,21% manje prihoda od finansijskih aktivnosti.³

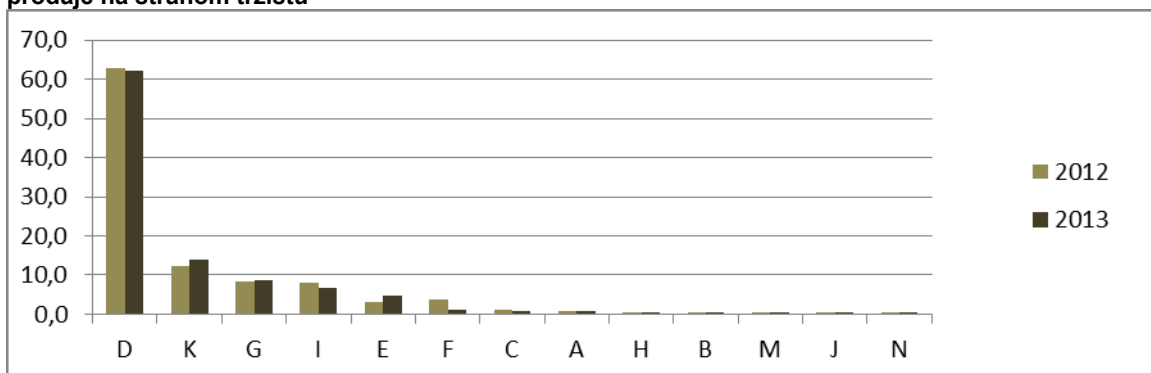
Tabela 5. Struktura ukupnih prihoda preduzeća u FBiH u 2013. godini (mil. KM)

Vrsta prihoda	2008		2012		2013		Indeks 2013/2012
	Iznos	Udio %	Iznos	Udio %	Iznos	Udio %	
Poslovni prihodi	37.214	95,2	38.060	96,5	37.791	96,5	99,3
Finansijski prihodi	297	0,8	463	1,2	425	1,1	91,8
Ostali prihodi	1.581	4,0	919	2,3	947	2,4	103,1
Ukupni prihodi	39.092	100	39.442	100	39.163	100	99,3

Izvor: AFIP, obrada: FZZPR

U okviru poslovnih prihoda interesantno je sagledati koliko je ostvareno prihoda od prodaje na stranom tržištu. Udio prihoda od prodaje na stranom tržištu u ukupnim poslovnim prihodima u 2013. godini iznosi 14,9%, što je manje za 0,1 p.p. u odnosu na prethodnu godinu. Najviše prihoda od izvoza je ostvareno u sektoru prerađivačke industrije sa učešćem od 62,3% od ukupnih prihoda od prodaje na stranom tržištu koje su ostvarila preduzeća u FBiH. Zatim slijedi sektor poslovanja nekretninama sa 13,9%, trgovina sa 8,7%, te saobraćaj, skladištenje i komunikacije sa 6,7%.

Grafikon 5. Udjeli prihoda od prodaje na stranom tržištu po područjima djelatnosti u uk. prihodima od prodaje na stranom tržištu

Izvor: AFIP; obrada: FZZPR

Najveće smanjenje prihoda od prodaje na stranom tržištu u 2013. godini u odnosu na prethodnu godinu, zabilježeno je u građevinarstvu za 69,2%, zatim u rudarstvu za 19,8%, te u saobraćaju i komunikacijama za 16,8%.

³ Finansijski prihodi podrazumijevaju prihode od kamata, pozitivne kursne razlike, prihode od efekata valutne klauzule, prihode od učešća u dobiti od zajedničkih ulaganja i ostale finansijske prihode.

Najveće povećanje prihoda od prodaje na stranom tržištu ostvareno je u finansijskom posredovanju za 240%, mada se radi o malom nominalnom iznosu (1,2 mil. KM), zatim u području proizvodnje i snabdijevanja električnom energijom, gasom i vodom za 58,5%, te u poslovanju nekretninama za 12,5%.

Analiziramo li strukturu ukupnih rashoda preduzeća možemo zaključiti da se najveći dio odnosi na poslovne rashode koji u 2013. godini učestvuju sa 95%, dok ostatak čine finansijski rashodi sa 1,6% i ostali rashodi (gubici od umanjenja vrijednosti i prodaje sredstava, rashodi po osnovu promjene računovodstvenih politika, otpisi potraživanja i sl.) sa 3,4% udjela. Finansijski rashodi u 2013. godini su se znatno smanjili, i to za 17,2% u odnosu na prethodnu godinu, što je jedan od pokazatelja da preduzeća imaju manji pristup kreditima, čime su se smanjili i izdaci za isplate kamata, što može biti uzrokovano i postojanjem poteškoća u ispunjenju uslova komercijalnih banaka prilikom dobijanja kredita.

Tabela 6. Struktura ukupnih rashoda preduzeća u FBiH u 2013. godini (mil. KM)

Vrsta prihoda	2008		2012		2013		Indeks 2013/2012
	Iznos	Udio(%)	Iznos	Udio (%)	Iznos	Udio (%)	
Poslovni rashodi	36.507	95,6	36.961	96,5	36.653	95,0	99,2
Finansijski rashodi	680	1,8	726	1,2	601	1,6	82,8
Ostali rashodi	999	2,6	1.213	2,3	1.329	3,4	109,5
Ukupni rashodi	38.186	100	38.900	100	38.583	100	99,2

Izvor: AFIP, obrada: FZZPR

U analizi strukture ukupnih rashoda, posebna se pažnja posvećuje rashodima za troškove rada, a čine ih neto plate, porezi i doprinosi iz plata i na plate.

Tabela 7. Prikaz troškovi rada preduzeća u FBiH

Opis	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ukupni rashodi (mil. KM)	38.186	33.983	35.602	37.613	38.900	38.583
Troškovi rada (mil. KM)	3.956	3.997	3.998	4.039	4.158	4.049
Udjel troškova rada u ukupnim rashodima (%)	10,4	11,8	11,2	10,7	10,7	10,5
Neto plaće i naknade (u mil. KM)	2.348	2.414	2.414	2.442	2.505	2.437
Broj radnika	306.908	304.745	299.473	298.708	301.545	296.777
Prosječna mjesečna neto plaća privrednih društava u KM ⁴	637	660	672	681	692	684

Izvor: AFIP; obrada: FZZPR

Iz prethodne tabele se vidi da troškovi rada u posmatranom periodu pokazuju trend porasta, sa izuzetkom 2013. godine kada su se ti troškovi smanjili za 2,6% u odnosu na prethodnu godinu, što je djelimično i posljedica smanjenja broja zaposlenih za 1,6% u odnosu na prethodnu godinu. To se reflektuje i na prosječni iznos neto plaće, koja se, prema ovim podacima, smanjila za 1,2% u odnosu na 2012. godinu.

⁴ Podaci o prosječnim mjesečnim neto platama izvedeni su iz izvještaja AFIP-a. Budući da su u Analizu uključena samo preduzeća iz privrede, ovi podaci se značajno razlikuju od podataka Federalnog zavoda za statistiku, gdje je objavljen podatak o prosječnim mjesečnim neto platama svih sektora u FBiH.

2.4. Stanje imovine i izvora sredstava preduzeća u FBiH

Preduzeća u FBiH su na kraju 2013. godine imala vrijednost ukupne poslovne aktive u iznosu od 55.394 mil KM, što je u odnosu na prethodnu godinu manje za 4,7%, a u odnosu na 2008. godinu više za 2,5%. U strukturi imovine, stalna sredstva sudjeluju sa 63,3%, tekuća sredstva sa 33,7% i ostala aktiva sa 3%. U odnosu na 2012. godinu smanjen je udio stalnih sredstava, a još veće smanjenje zabilježeno je u odnosu na 2008. godinu. Stalna sredstva ne pokazuju perspektivu rasta, što ukazuje na smanjenu investicijsku aktivnost preduzeća.

Imovina preduzeća krajem 2013. godine se finansirala vlastitim kapitalom u udjelu od 50,9%, dugoročnim obavezama sa 14,5% i kratkoročnim obavezama sa 30,5%. U odnosu na 2012. godinu, u 2013. godini došlo je do nepovoljnih kretanja, tako da se udio kapitala smanjio, dok su obaveze porasle, odnosno povećao se nivo zaduženosti preduzeća. U 2008. godini, udjeli kapitala, dugoročnih i kratkoročnih obaveza u izvorima finansiranja bili su povoljniji nego u poslijednje dvije godine. Imajući u vidu smanjenje poslovnih prihoda, povećanje nivoa zaduženosti, a time i troškova finansiranja, zabilježene su negativne implikacije na rentabilnost poslovanja preduzeća, a time i na njihovu sposobnost da izmiruju svoje obaveze.

Tabela 8. Struktura sredstava i izvora sredstava u 2012. i 2013. godini (mil KM)

SREDSTVA	2008		2012		2013		Indeks 2013/2012
	Iznos	udio %	Iznos	udio %	Iznos	udio %	
Stalna sredstva	35.726	66,1	37.676	64,8	35.084	63,3	93,1
Tekuća sredstva	17.639	32,7	19.020	32,8	18.644	33,7	98,0
Ostala aktiva	654	1,2	1.410	2,4	1.666	3	118,2
Ukupna poslovna aktiva	54.019	100	58.106	100	55.394	100	95,3
IZVORI SREDSTAVA	2008		2012		2013		Indeks 2013/2012
	Iznos	udio %	Iznos	udio %	Iznos	udio %	
Kapital i rezerve	29.190	54,0	30.952	53,3	28.222	50,9	91,2
Rezervisanja	1.350	2,5	1.385	2,4	1.464	2,6	105,7
Dugoročne obaveze	8.058	14,9	8.141	14,0	8.032	14,5	98,7
Kratkoročne obaveze	15.421	28,6	16.791	28,9	16.860	30,5	100,4
Ostali izvori	-	-	837	1,4	816	1,5	97,5
Ukupni izvori	54.019	100	58.106	100	55.394	100	95,3

Izvor: AFIP; Obrada: FZZPR

2.5. Odabrani relativni pokazatelji učinkovitosti sektora u FBiH u 2013. godini

Budući da je dinamička analiza ključnih indikatora aktivnosti, produktivnosti i finansiranja detaljnije obrađena u dijelu 3. ovog dokumenta za svaki od sektora posebno, u ovom poglavlju fokus je na analizi odabranih indikatora sa stanjem na kraju 2013. godine i usporedbi stanja po sektorima.

Produktivnost rada, mjerena kao odnos neto dobiti i broja zaposlenih, za FBiH iznosi 1.523 KM po zaposlenom. Najveća produktivnost rada je zabilježena u sektoru poslovanja nekretninama (6.305 KM/zap.), potom u sektoru ribarstva (5.885 KM/zap.), te trgovini (5.242 KM/zap.).

Najveće učešće ukupnih prihoda po sektorima ostvareno je u sektoru trgovine sa 47,2% od ukupnih prihoda preduzeća u FBiH. Potom slijedi sektor prerađivačke industrije sa 22,7%, sektor poslovanja nekretninama sa 5,8%, prijevozni sektor (5,5%), te sektor snabdijevanja električnom energijom, gasom i vodom (5,5%).

Tabela 9. Odabrani indikatori učinkovitosti sektora u FBiH u 2013. godini

Područja djelatnosti	Neto dobit (gubitak) po zaposl. (KM)	Prih.sekto ra/uk. prihodi FBiH %	Tekuća sredstva/ kratkor. izvori	Ukupne obaveze/ ukupna imovina %	Prih. od prod. na str. trž./uk. prih. od prod. na str.trž. FBiH %	Broj dana naplate potraživ.	(kapit.+ dug. obaveze + rezervis.) /stalna sred. %
A – Poljoprivreda	1.602	1,3	1,14	10,8	0,8	107	102,9
B – Ribarstvo	5.885	0	1,24	39,5	0,0	139	121,3
C – Rudarstvo	- 3.587	1,7	0,71	38,9	0,8	96	83,3
D – Prerađivačka industrija	974	22,7	1,04	47,7	62,3	81	106,5
E – Snabdijevanje el. energ., gasom i vodom	3.283	5,5	2,00	20,9	4,7	92	109,9
F – Građevinarstvo	2.217	4,3	1,11	63,7	1,1	175	117,4
G – Trgovina	5.242	47,2	1,22	58,8	8,7	63	125,9
H – Ugostiteljstvo	-709	0,6	0,55	42,6	0,2	73	93,4
I – Prijevoz, skladištenje i veze	281	5,5	0,80	45,5	6,7	102	93,5
J – Finansijsko posredovanje	-65.282	0,3	1,38	86,0	0,0	122	140,3
K – Poslovanje nekretninama	6.305	5,8	1,22	47,1	13,9	113	108,3
M – Obrazovanje	4.444	0,2	1,22	60,5	0,0	120	91,3
N – Zdravstvo i socijalni rad	-613	2,6	0,53	53,8	0,0	38	89,1
FBiH	1.523	100	1,10	49,1	100	82	107,5

Izvor: AFIP; obrada: FZZPR

Sektori trgovine, prerađivačke industrije, poslovanja nekretninama i snabdijevanja električnom energijom, gasom i vodom su, takođe, najveći generatori prihoda od izvoza, i u 2013. godini zajedno su ostvarili 96,3% ukupnih prihoda od prodaje na stranom tržištu u FBiH.

Prosječan koeficijent zaduženosti, mjereno odnosom ukupnih obaveza i ukupne imovine, na nivou FBiH u 2013. godini iznosio je 49,1%, što je na granici prihvatljivosti od 50%. Prezaduženi su sektori finansijskog posredovanja (86%), građevinarstva (63,7%), obrazovanja (60,5%) i trgovine (58,8%).

U većini sektora u 2013. godini zabilježen je relativno nizak koeficijent likvidnosti preduzeća, mjeren odnosom tekućih sredstava i kratkoročnih izvora sredstava, što u prosjeku za FBiH iznosi 1,1. Najniži koeficijenti likvidnosti zabilježeni su u sektoru zdravstva (0,53), ugostiteljstva (0,55), rudarstva (0,71) i prevoza, skladištenja i veza (0,80).

Imajući u vidu i visok nivo zaduženosti i veliki broj dana naplate potraživanja, male turbulencije na tržištu mogle bi dodatno pogoršati ionako krhku finansijsku stabilnost preduzeća. Da se preduzeća susreću sa finansijskim poteškoćama, govori podatak Centralne banke BiH da je broj firmi u BiH koji imaju barem jedan blokiran račun na kraju 2013. godini iznosio 39.813, što je u odnosu na 2012. godinu više za 3.590 blokiranih računa, ili 9,9%.

Dugoročna pokrivenost stalnih sredstava u prosjeku za FBiH iznosi 107,5%, što znači da je stalna imovina u potpunosti finansirana dugoročnim izvorima finansiranja. Dio dugoročnih izvora iznad 100% je usmjeren na finansiranje obrtne imovine, što se ocjenjuje pozitivno, obzirom na dugoročnost dospijuća obaveza, te mogućnosti generisanja gotovinskih primitaka u kratkom roku. Najniža dugoročna pokrivenost stalnih sredstava zabilježena je u rudarstvu (83,3%) i zdravstvu (89,1%).

3. ANALIZA POKAZATELJA USPJEŠNOSTI POSLOVANJA PREDUZEĆA U FBiH PO DJELATNOSTIMA

3.1. Poljoprivreda, lov i šumarstvo

U 2013. godini AFIP-u je svoje završne finansijske izvještaje u ovom sektoru predalo 546 privrednih subjekata, što je za 5,2% više u odnosu na 2012. godinu. U izvještajnoj godini, u sektoru poljoprivrede, lova i šumarstva, bilo je zaposleno 7.121 lice, što je za 3,5% više nego prethodne godine, ali još uvijek manje u odnosu na predrecesijsku 2008. godinu, iako je broj preduzeća veći za 23.

Tabela 10. Izabrani indikatori poslovanja privrednih subjekata za razdoblje od 2008. do 2013. godine

POLJOPRIVREDA	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1. Broj preduzeća	523	545	534	485	519	546
2. Broj zaposlenih	7.631	7.111	7.270	6.957	6.879	7.121
3. Neto dobitak/gubitak (u hilj.)	948	-11.459	-3.127	-8.007	-4.198	11.409
4. Prosječna aktiva. po zaposlenom (u hilj.)	476	484	476	629	623	613
5. Ukupni prihodi/ukupni rashodi	1,0019	0,9739	0,9932	0,9822	0,9909	1,0237
6. Dodatna vrijednost po zaposl.	-	-	- ⁵	22.308	23.220	21.828
7. Troškovi rada po zaposlenom	11.500	13.024	13.062	13.824	14.187	14.631
8. Troškovi rada/dodatna vrijednost	-	-	-	0,62	0,61	0,67
9. Broj dana naplate potraživanja	85	101	95	107	106	107
10. Tekuća sredstva/kratkoročni izvori	1,30	1,01	1,02	1,13	1,22	1,14
11. Ukupni prihodi/tekuća sredstva	2,08	1,85	1,81	1,74	1,68	1,73
12. Ukupne obav./uk. sredstva %	8,96	9,26	9,71	7,48	8,11	10,76
13. Kratk. izvori/uk.sredstva, %	6,09	6,79	7,19	5,32	5,61	6,11
14. (Kapital+dug.obav.+rezerv)/stalna sred. %	101,05	100,46	100,61	101,02	101,64	102,92
15. Prih. od prod. na str. tr./uk. prih. od prodaje %	-	-	-	8,02	9,43	9,89
16. Stalna sredstva/ukupna aktiva, %	93,10	92,73	92,25	73,17	76,27	83,19

Izvor: AFIP

Produktivnost, mjerena kao dodatna vrijednost po zaposlenom je u 2013. godini niža za 6% u odnosu na 2012. godinu. Udio troškova rada u dodatnoj vrijednosti se povećao sa 61% na 67%, što praktično znači da povećanje broja zaposlenih nije proporcionalno uticalo na stvaranje veće dodatne vrijednosti.

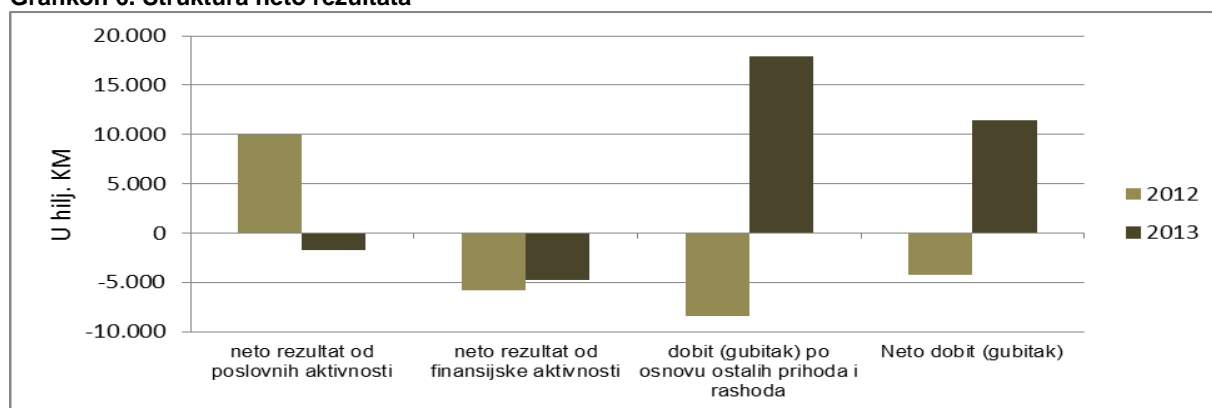
U posljednjih šest godina, poljoprivedni sektor je u 2013. godini ostvario rekordno pozitivan neto rezultat u nominalnom iznosu od 11,4 miliona KM, što je oko 12 puta više od neto dobiti

⁵ Zbog nedovoljno razrađenog kontnog plana za preduzeća koji se primjenjivao od 2008.-2010. godine, nije bilo moguće izračunati vrijednosti indikatora pod rednim brojevima 6, 8 i 15 navedenih u tabeli.

koja je ostvarena još jedino u 2008. godini kada je iznosila 0,95 miliona KM. U 2009. godini, ostvaren je najveći neto gubitak u iznosu od 11,5 miliona KM.

Posmatrajući strukturu neto rezultata, vidimo da je ovaj sektor u 2013. godini ostvario gubitak od poslovnih aktivnosti u visini od 1,7 mil KM. Ovom gubitku najvećim dijelom je doprinjelo povećanje nabavne vrijednosti prodane robe u odnosu na 2012. godinu, koje je skoro dvostruko veće u odnosu na povećanje prihoda od prodaje iste, te neproporcionalno povećanje troškova proizvodnje u odnosu na ostvarene prihode od prodaje učinaka. Neto gubitak od finansijskih aktivnosti je nešto manji u odnosu na prethodnu godinu, kao rezultat smanjenih svih vrsta finansijskih rashoda i povećanja finansijskih prihoda. Najveći doprinos ukupnoj neto dobiti imala je dobit po osnovu ostalih prihoda i rashoda (nešto ispod 18 mil. KM), što je najvećim dijelom posljedica povećanja prihoda po osnovu otpisa obaveza, ukinutih rezervisanja i ostalih prihoda za oko 23 mil. KM u odnosu na prethodnu godinu, te smanjenja gubitaka od prodaje i rashodovanja stalnih sredstava (za 8 mil KM u odnosu na prethodnu godinu).

Grafikon 6. Struktura neto rezultata

Izvor: AFIP; obrada: FZZPR

U 2013. godini poljoprivredni sektor je ostvario 42,4 mil KM prihoda od prodaje na stranom tržištu, odnosno 9,4% od ukupnih prihoda od prodaje i ovaj pokazatelj je nešto niži u odnosu na 2012. godinu kada je udio u ukupnim prihodima od prodaje iznosio 9,43%. Ovako nizak udio prihoda od izvoza, velikim dijelom je rezultat niske konkurentnosti domaće poljoprivrede i nedovoljnog broja akreditiranih laboratorija za provjeru kvalitete i sigurnosti mesnih i drugih prehrambenih proizvoda, te njihovu certifikaciju, što ograničava izvoz ovih proizvoda. Ipak, u posljednje tri godine evidentan je blagi porast udjela prihoda od prodaje na stranom tržištu.

Aktiva preduzeća sektora poljoprivrede se uglavnom finansira kapitalom, dok se mali dio aktive finansira iz obaveza. U 2013. godini, 10,76% ukupne aktive je finansirano obavezama, većim dijelom iz kratkoročnih obaveza (56,8% od ukupnih obaveza). Relativno nizak udio obaveza u finansiranju aktive ukazuje na potencijal da se dodatnim zaduživanjem može investirati u modernizaciju opreme i operativnih sredstava, čime bi se stekli uslovi za poboljšanje konkurentnosti proizvođača u ovom sektoru.

Kao što se iz tabele može vidjeti, u svakoj posmatranoj godini preduzeća iskazuju veći udio vrijednosti tekuće imovine u odnosu na kratkoročne izvore finansiranja, odnosno iskazuju

pozitivan pokazatelj likvidnosti. U 2013. godini koeficijent tekuće likvidnosti iznosio je 1,14, i niži je nego prethodne godine.

Koeficijent obrta tekuće imovine, mjereno kao odnos ukupnih prihoda i tekuće imovine, u 2013. godini (1,73), iako veći u odnosu na 2012. godinu (1,68), još uvijek je ispod zadovoljavajućeg nivoa. Broj dana naplate potraživanja se od 2008. godine kontinuirano povećava i u 2013. godini iznosi 107 dana, što je i jedan od najvećih razloga malog koeficijenta obrta tekuće imovine. Ovakav trend bi u doglednoj budućnosti mogao imati negativne efekte na preduzeća u izmirivanju svojih tekućih obaveza, odnosno u održavanju tekuće likvidnosti.

U strukturi aktive (sredstava) dominiraju stalna sredstva, što je i opravdano za ovaj sektor budući da u strukturi imovine preovladavaju zemljište, oprema i biološka imovina (šume, zasadi, osnovna stada i dr.). U 2013. godini udio stalnih sredstava u ukupnoj aktivi je iznosio 83,19% i viši je u odnosu na 2012. godinu za 6,9 p.p. U posljednje tri godine ovaj udio je u porastu i na zadovoljavajućem je nivou.

Dugoročna pokrivenost stalnih sredstava ((kapital+dug. obaveze+rezervisanja)/stalna sredstva) u 2013. godini iznosi 102,92%. što znači da se i jedan mali dio kratkoročne imovine finansira dugoročnim izvorima finansiranja.

3.2. Ribarstvo

U 2013. godini, u oblasti ribarstva, AFIP-u je svoje godišnje finansijske izvještaje predalo 21 pravno lice. Broj preduzeća u periodu od 2008. do 2013. godine se nije bitnije mijenjao. Broj zaposlenih je uglavnom pokazivao smanjenje, a u 2013. godini je iznosio 148, što je manje za 6 zaposlenih lica u odnosu na 2012. godini. Posmatrano u periodu od 2008. godine, u 2013. godini je registrovan najmanji broj zaposlenih lica u ovom sektoru.

Tabela 11. Izabrani indikatori poslovanja privrednih subjekata za razdoblje od 2008. do 2013. godine

B - RIBARSTVO	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1. Broj preduzeća	21	22	21	22	22	21
2. Broj zaposlenih	166	165	150	161	154	148
3. Neto dobitak/gubitak (u hilj.)	-32	375	-94	659	-3.116	871
4. Prosječna aktiva po zaposl. (u hilj.)	159	188	227	233	247	261
5. Ukupni prihodi/ukupni rashodi	0,9974	1,0271	0,9930	1,0530	0,8100	1,0696
6. Dodatna vrijednost po zaposl.	-	-	-	20.899	21.012	25.494
7. Troškovi rada po zaposlenom	9.457	10.217	11.625	10.197	10.422	12.359
8. Troškovi rada/dodatna vrijednost	-	-	-	0,49	0,50	0,48
9. Broj dana naplate potraživanja	149	172	149	170	160	139
10. Tekuća imovina/kratkor.obaveze	1,30	1,27	1,30	1,53	1,18	1,24

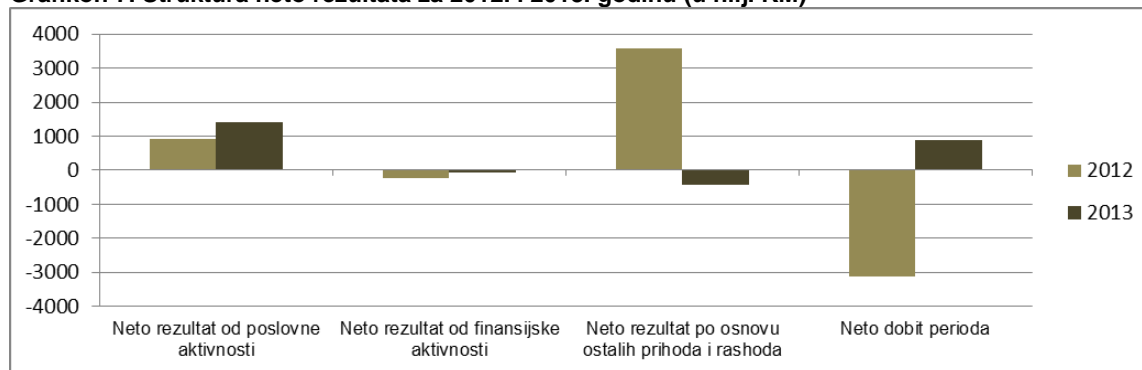
11. Ukupni prihodi/tekuća sredstva	1,03	1,02	1,03	0,85	1,04	1,07
12. Ukupne obav./uk. imovina, %	56,90	55,76	48,92	40,42	41,37	39,49
13. Kratk. izvori/uk.imovina, %	32,20	34,49	31,49	28,11	29,21	26,21
14. (Kapital+dug.obav.+rezerv)/stalna sr. %	117,30	116,51	115,04	123,25	117,91	121,32
15. Prih. od prod. na str. tr./uk. prih. od prodaje, %	-	-	-	23,10	28,31	28,52
16. Stalna sredstva/ukupna aktiva, %	57,79	56,23	59,55	58,33	60,04	59,84

Izvor: AFIP; Obrada: FZZPR

U posmatranom šestogodišnjem periodu, u 2013. godini je zabilježena najveća neto dobit i iznosila je 0,87 mil KM. Prema strukturi neto dobiti, vidljivo je da je ista, najvećim dijelom, nastala kao rezultat neto dobiti od poslovnih aktivnosti budući da je neto rezultat po ostalim osnovama negativan. Neto rezultat od poslovnih aktivnosti je u 2013. godini iznosio 1,4 mil KM, što je u odnosu na 2012. godinu više za 50,2%.

Prihodi od prodaje od 2009. godine, kada su bili na najvišoj razini, opadaju, što ukazuje na smanjenje poslovne aktivnosti preduzeća. U 2013. godini prihodi od prodaje iznosili su 9,6 mil KM, što je manje za 5% u odnosu na prethodnu godinu. Takođe, udio prihoda od prodaje na stranom tržištu u ukupnim prihodima od prodaje je neznatno veći u odnosu na 2012. godinu, a u odnosu na 2011. godinu veći je za više od 4 p.p., te možemo reći da ovaj sektor, iako su podaci dostupni za posljednje tri godine, stabilno posluje na inozemnom tržištu.

Grafikon 7. Struktura neto rezultata za 2012. i 2013. godinu (u hilj. KM)

Izvor: AFIP; Obrada: FZZPR

Koeficijent tekuće likvidnosti, kao omjer tekuće imovine i kratkoročnih obaveza, u posmatranom periodu je na zadovoljavajućem nivou. U 2013. godini ovaj koeficijent je iznosio 1,24 i porastao je u odnosu na 2012. godinu, kada je iznosio 1,18.

Odnos ukupnih obaveza i ukupne imovine u 2013. godini iznosi 39,49%, i najniži je u posmatranom šestogodišnjem periodu. Ovaj pokazatelj govori da preduzeća nisu prezadužena. Svoju imovinu preduzeća ovog sektora finansiraju većim dijelom iz kapitala (oko 60,5%). U ukupnim obavezama u 2013. godini kratkoročne obaveze učestvuju sa 66,4%, što je manje za 4,2 p.p. u odnosu na prethodnu godinu.

U strukturi sredstava veći udio imaju stalna sredstva sa 59,84%. Vrijednost stalnih sredstava u 2013. godini je iznosila 23,1 mil KM, neznatno manje u odnosu na prethodnu godinu, što nam govori o slaboj investicionoj aktivnosti preduzeća. Dugoročna pokrivenost stalnih sredstava (kapital + dugoročne obaveze + rezervisanja / stalna sredstva) se u proteklom petogodišnjem periodu kretala visoko iznad 100%. Tako je u 2013. godini dugoročna pokrivenost stalnih sredstava iznosila 121,32%, što je dobar pokazatelj. To znači da se više od 1/5 vrijednosti obrtnih sredstava finansira iz dugoročnih izvora.

Imajući u vidu zadovoljavajuće pokazatelje likvidnosti i zaduženosti, kao i da se prosječan broj dana potrebnih da se naplate potraživanja smanjuje u posljednje tri godine, možemo reći da preduzeća posluju stabilno, i da postoji potencijal dodatnog razvoja uz kvalitetnu politiku zaduživanja i investiranja.

3.3. Rudarstvo

Prema podacima AFIP-a, u sektoru rudarstva, završne račune za 2013. godinu predalo je 155 preduzeća, indentično kao i prethodne godine. U ovom sektoru je zaposleno 15.376 osoba, što je za 2,5% manje u odnosu na 2012. godinu. Najveći broj zaposlenih evidentiran je u 2008. godini kada je iznosio 16.644, dok je u periodu od 2009. -2013. godine, ovaj broj padao po prosječnoj stopi od 1,5%.

Tabela 12. Izabrani indikatori poslovanja privrednih subjekata za razdoblje od 2008. do 2013. godine

RUDARSTVO – C	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1. Broj preduzeća	153	148	156	153	155	155
2. Broj zaposlenih	16.644	16.334	16.043	16.147	15.767	15.376
3. Neto dobitak/gubitak (u hilj.)	-41.170	-41.081	-72.501	-60.106	-49.732	-55.149
4. Prosječna aktiva po zaposl. (u hilj.)	102	101	104	121	129	143
5. Ukupni prihodi/ukupni rashodi	0,9429	0,9387	0,8941	0,9207	0,9328	0,9258
6. Dodatna vrijednost po zaposl.	-	-	-	24.351	25.340	24.672
7. Troškovi rada po zaposlenom	12.793	15.375	15.815	17.647	18.229	23.647
8. Troškovi rada/dodatna vrijednost	-	-	-	0,72	0,72	0,96
9. Broj dana naplate potraživanja	74	80	73	76	82	96
10. Tekuća imovina/kratkoročne obaveze	0,61	0,56	0,48	0,75	0,73	0,71
11. Ukupni prihodi/tekuća sredstva	2,11	2,01	2,15	1,62	1,51	1,40
12. Ukupne obav./uk. imovina, %	46,60	46,22	47,50	49,23	39,03	38,86
13. Kratk. izvori/uk.imovina, %	30,30	34,37	36,15	30,43	29,54	31,68
14. (Kapital+dug.obav.+rezerv)/stalna sr., %	86,30	81,27	78,57	87,84	86,47	83,26
15. Prih. od prod. na str. tr./uk. prih. od prodaje, %	-	-	-	9,13	8,97	7,56
16. Stalna sredstva/ukupna aktiva, %	80,70	80,75	81,27	72,68	71,25	70,81

IZVOR: AFIP, obrada FZZPR

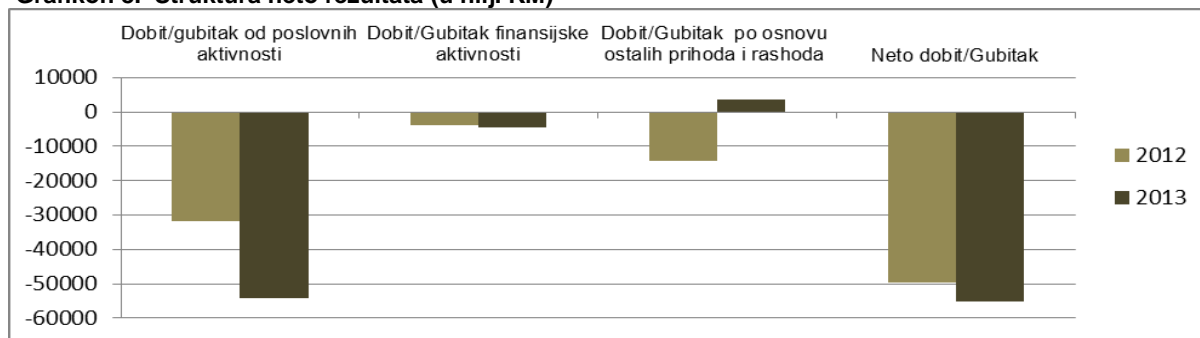
Produktivnost rada u sektoru rudarstva, mjerena kao dodatna vrijednost po zaposlenom, u 2013. godini se smanjila u odnosu na prethodnu godinu za 2,6%, dok su se troškovi rada po zaposlenom povećali za 29,7%. U izvještajnoj godini, troškovi rada u dodatnoj vrijednosti učestvuju sa čak 96%, dok je prethodne godine ovaj udio iznosio 72%. U zadnje tri godine porast troškova rada u dodatnoj vrijednosti smanjuje resurse raspoložive za investiranje i tehnološko unaprijeđenje, što je ekonomski neodrživo na dugi rok i negativno utiče na privredni rast.

Analizirajući posljednjih pet godina, sektor rudarstva nije ostvarivao pozitivan rezultat. Gubitak u 2013. godini povećan je za 10,9% u odnosu na 2012. godinu i iznosi 55,1 mil KM. Strukturu ukupnog neto gubitka skoro u cjelosti čini gubitak od poslovne aktivnosti, kao posljedica smanjene poslovne aktivnosti, koja se ogleda u smanjenju prihoda od prodaje za 5% u odnosu na 2012. godinu.

U 2013. godini zabilježeni su prihodi od prodaje na stranom tržištu u procentu od 7,56% ukupnih prihoda od prodaje. U posljednje tri godine, za koje su dostupni podaci o ovim prihodima, evidentan je pad njihovog udjela u ukupnim prihodima od prodaje. U odnosu na prethodnu godinu, u 2013. godini ostvareno je za 19,5% manje prihoda od prodaje na stranom tržištu, što predstavlja značajno smanjenje aktivnosti na stranim tržištima.

Tokom posljednjih šest godina preduzeća u sektoru rudarstva susreću se sa problemom nelikvidnosti. Odnos tekuće imovine i kratkoročnih obaveza (koeficijent tekuće likvidnosti) je u 2013. iznosio 0,71, što je najniže u posljednje tri godine. Problem likvidnosti može biti još izraženiji ako uzmemo u obzir da je prosječan broj dana naplate potraživanja u izvještajnoj godini porastao za 14 u odnosu na prethodnu godinu.

Grafikon 8. Struktura neto rezultata (u hilj. KM)

Izvor: AFIP; Obrada:FZZPR

Preduzeća ovog sektora u 2013. godini imaju niži koeficijent zaduženosti u odnosu na prethodnu godinu (38,86%), i može se reći da je na zadovoljavajućem nivou, tj. da preduzeća nisu prezadužena. Aktiva preduzeća sektora rudarstva se većim dijelom finansira kapitalom (oko 61,1%), dok se ostali dio aktive finansira obavezama. U strukturi obaveza preovladavaju kratkoročne obaveze sa udjelom od 81,5% u ukupnim obavezama.

U strukturi aktive (sredstava) dominiraju stalna sredstva. U periodu od 2008. do 2010. godine udio stalnih sredstava u ukupnoj aktivi kretao se iznad 80%. U 2013. godini ovaj udio je iznosio 70,81% i na najnižem je nivou u posmatranom periodu. Stalna sredstva su pokrivena

dugoročnim izvorima finansiranja sa 83,26% u 2013. godini, što je niže nego u 2012. godini kada je pokrivenost dugoročnim izvorima bila 86,47% . Dobar dio stalne imovine finansira se iz kratkoročnih izvora, što je nepovoljno obzirom na to da je kraći rok dospjeća obaveza u odnosu na duže vrijeme potrebno za „unovčavanje“ stalne imovine, te može izazvati dodatne poteškoće u održavanju likvidnosti.

3.4. Prerađivačka industrija

U 2013. godini AFIP-u je svoje završne finansijske izvještaje predalo 3.851 preduzeće u oblasti prerađivačke industrije, što je za 1% više u odnosu na 2012. godinu. U izvještajnoj godini bilo je zaposleno 80.900 lica, što je za 1,% više nego prethodne godine. Posmatrajući period od 2008. godine, broj zaposlenih je bio najveći u 2008. godini (86.606), a najmanji u 2009. godini (77.698). Od 2010. godine broj zaposlenih pokazuje trend rasta.

Tabela 13. Izabrani indikatori poslovanja privrednih subjekata za razdoblje od 2008. do 2013. godine

D - PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1. Broj preduzeća	3.771	3.816	3.741	3.521	3.694	3.851
2. Broj zaposlenih	86.606	77.698	78.059	79.666	80.672	80.900
3. Neto dobitak/gubitak (u hilj.)	302.011	169.472	-50.376	172.429	-9.107	78.760
4. Prosječna aktiva po zaposl. (u hilj.)	133	155	159	169	168	168
5. Ukupni prihodi/ukupni rashodi	1,0324	1,0206	0,9933	1,0194	0,9990	1,0089
6. Dodatna vrijednost po zaposl.	-	-	-	24.843	24.059	24.259
7. Troškovi rada po zaposlenom	10.647	10.914	11.033	11.074	11.172	15.459
8. Troškovi rada/dodatna vrijednost	-	-	-	0,45	0,46	0,64
9. Broj dana naplate potraživanja	71	89	79	82	80	81
10. Tekuća imovina/kratkoročne obaveze	1,14	1,01	1,04	1,09	1,07	1,04
11. Ukupni prihod/tekuća sredstva	2,01	1,78	1,91	1,89	1,86	1,84
12. Ukupne obav./uk. imovina, %	49,80	49,28	48,26	46,59	47,05	47,73
13. Kratk. izvori/uk.imovina, %	34,40	34,60	33,96	33,81	34,09	35,28
14. (Kapital+dug.obav.+rezerv)/stalna sr., %	111,30	102,97	105,35	107,00	107,32	106,46
15 .Prih. od prod. na str. tr./uk. prih.od prodaje, %	-	-	-	40,74	41,48	40,78
16. Stalna sredstva/ukupna aktiva, %	58,91	63,49	62,68	60,00	59,00	55,04

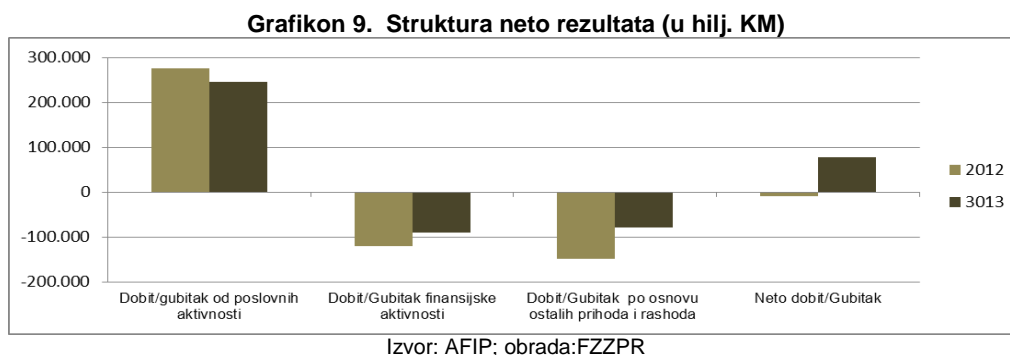
Izvor: AFIP; obrada FZZPR

Produktivnost, mjerena kao dodatna vrijednost po zaposlenom se u 2013. godini povećala za 0,8% u odnosu na prethodnu godinu. Troškovi rada po zaposlenom u 2013. godini su veći za 38,4% i njihovo povećanja ne prati povećanje produktivnosti. Udio troškova rada u jedinici

dodatne vrijednosti iznosi 64% i znatno se povećao u odnosu na prethodnu godinu kada je iznosio 46%.

Posmatrajući posljednjih šest godina, sektor prerađivačke industrije je ostvario najveći pozitivan rezultat u 2008. godini kada je neto dobit iznosila 302 miliona KM. U 2013. godini ostvarena je neto dobit u visini od 78,8 miliona KM, što je znatno bolji rezultat u odnosu na godinu ranije kada je ovaj sektor ostvario gubitak od 9,1 mil KM.

Positivnom neto rezultatu najviše je doprinjelo drastično smanjenje gubitka po osnovu ostalih prihoda i rashoda (znatno smanjenje rashoda od usklađivanja vrijednosti stalnih sredstava), te smanjenje neto gubitka od finansijske aktivnosti. U 2013. godini, neto gubitak po osnovu ostalih prihoda i rashoda iznosio je 78,5 miliona KM i manji je u odnosu na prethodnu godinu za čak 86,9 mil KM, odnosno 52,5%. Neto gubitak po osnovu finansijske aktivnosti u 2013. godini je manji za 25,4% u odnosu na 2012. godinu.

U 2013. godini zabilježeni su prihodi od prodaje na stranom tržištu u procentu od 40,78% ukupnih prihoda od prodaje ovog sektora i ovaj udio nešto je manji u odnosu na 2012. godinu kada je iznosio 41,48%. Analizirajući indikatore u posljednje tri godine, možemo zaključiti da je udio prihoda od prodaje na stranom tržištu stabilan, kao i to da je ovaj sektor izvozno usmjeren jer skoro polovinu svojih proizvoda plasira na ino tržište. Ako posmatramo privredu FBiH u cjelini, prerađivačka industrija ima učešće prihoda od prodaje na stranom tržištu od preko 60% ukupnih prihoda od prodaje na stranom tržištu koja ostvaruju preduzeća u FBiH.

Imovina preduzeća sektora prerađivačke industrije se većim dijelom finansira kapitalom (oko 52,3% u 2013. godini). Koeficijent zaduženosti u 2013. godini iznosi 47,7%, što znači da preduzeća u ovom sektoru u prosjeku nisu prezadužena. U strukturi obaveza prevladavaju kratkoročne obaveze sa udjelom u ukupnim obavezama od 73,9%.

U strukturi aktive (sredstava) udio stalnih sredstva u periodu od 2008. do 2013. godine kreće se između 55%-65%. U 2013. godini ovaj udio je iznosio 55,0% i niži je u odnosu na prethodnu godinu kada je iznosio 59,0%. Udio postrojenja i opreme (za preradu i manipulaciju) u stalnim sredstvima u 2013. godini iznosio je 29,1% i neznatno je niži u odnosu na 2012. godinu kada je iznosio 29,6%. Ovo smanjenje udjela stalnih sredstava ukazuje na smanjenu investicijsku aktivnost u nova stalna sredstva, ne tako značajnu, ali ipak pokazuje tendenciju smanjenja.

Stalna sredstva su u cijelosti pokrivena dugoročnim izvorima finansiranja, i to 106,5% u 2013. godini, što je pozitivno, jer se i manji dio kratkoročne imovine finansira iz dugoročnih izvora.

Međutim, koeficijent likvidnosti tokom niza godina ima vrijednost nešto malo veću od 1, što je i iskustvena granična vrijednost kada preduzeća posluju likvidno. To znači da određeni broj preduzeća ovog sektora ima problema sa održavanjem likvidnosti.

3.5. Snabdijevanje električnom energijom, gasom i vodom

U 2013. godini, u području snabdijevanja električnom energijom, gasom i vodom, završne finansijske izvještaje predalo je 275 preduzeća, što je za 32 preduzeća više u odnosu na prethodnu godinu. Od 2008. godine broj preduzeća ovog sektora se kontinuirano povećava. U izvještajnoj godini bilo je zaposleno 12.739 osoba, što je manje za 2,4% u odnosu na 2012. godinu. Broj zaposlenih po preduzeću je nakon 2008. godine, kada je iznosio 95 radnika po preduzeću, značajno opao i u 2013. godini je iznosio 46, a u odnosu na 2012. godinu manji je za 8. Imajući uz to u vidu da se prosječna aktiva po preduzeću značajno smanjila u periodu nakon 2008. godine kada je iznosila 50,6 mil KM i da je u 2013. godini iznosila 27,3 miliona KM, jasno je da se povećanje broja preduzeća odnosi na mala preduzeća sa relativno niskom vrijednosti ukupne imovine i malim brojem zaposlenih.

Tabela 14. Izabrani indikatori poslovanja privrednih subjekata za razdoblje od 2008. do 2013. godine

E - ENERGIJA	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1. Broj preduzeća	132	156	167	174	243	275
2. Broj zaposlenih	12.527	12.516	12.683	13.077	13.055	12.739
3. Neto dobitak/gubitak (u hilj.)	-2.898	-17.635	-17.576	-78.658	-101.347	41.821
4. Prosječna aktiva po zaposl. (u hilj.)	534	547	524	570	573	589
5. Ukupni prihodi/ukupni rashodi	0,9983	0,9905	0,9905	0,9601	0,9501	1,0198
6. Dodatna vrijednost po zaposl.	-	-	-	46.476	45.385	59.244
7. Troškovi rada po zaposlenom	22.648	25.389	25.538	25.769	26.123	31.378
8. Troškovi rada/dodatna vrijednost	-	-	-	0,55	0,58	0,53
9. Broj dana naplate potraživanja	104	88	92	92	97	92
10. Tekuća imovina/kratkoročne obaveze	1,48	1,62	2,27	1,99	1,76	2,00
11. Ukupni prihodi/tekuća imovina	1,30	1,26	1,77	1,92	2,00	2,18
12. Ukupne obav./uk. imovina, %	23,14	25,15	20,88	19,86	21,04	20,96
13. Kratk. izvori/uk.imovina, %	13,12	12,88	7,06	7,44	8,12	7,23
14. (Kapital+dug.obav.+rezerv)/stalna sr., %	108,40	111,80	111,96	109,35	107,83	109,87
15 .Prih. od prod. na str. tr./uk. prih.od prodaje, %	-	-	-	10,78	9,07	12,85

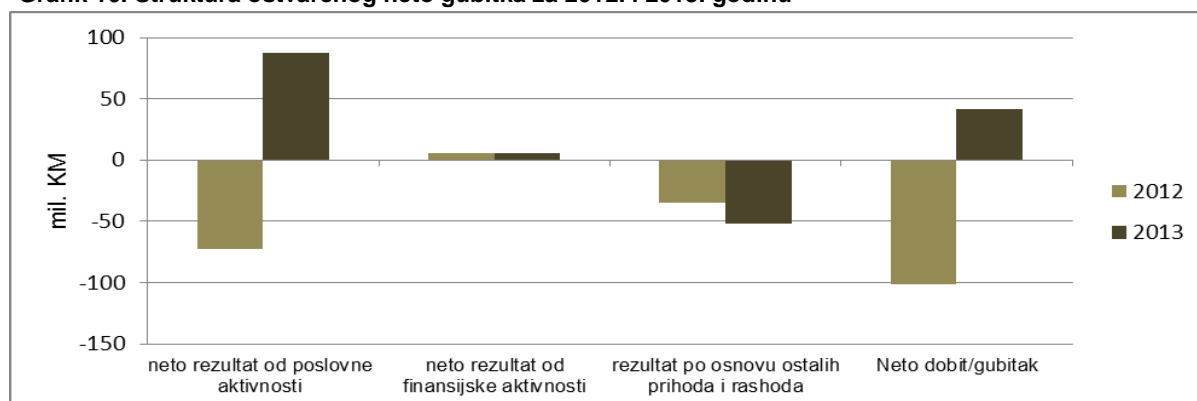
16. Stalna sredstva/ukupna aktiva, %	80,18	77,93	83,01	83,64	83,77	73,19
--------------------------------------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

Izvor: AFIP; obrada: FZZPR

U periodu od 2008.- do 2012. godine ovaj sektor je kontinuirano ostvarivao gubitak. Najmanji neto gubitak ostvaren je u 2008. godini, kada je iznosio 2,9 miliona KM, a najveći gubitak ostvaren je u 2012. godini kada je iznosio 101,3 miliona KM. U 2013. godini registrovana je ukupna neto dobit sektora u iznosu od 41.8 mil KM.

Positivna konsolidovana neto dobit sektora posljedica je ostvarenja visoke dobiti od poslovne aktivnosti, što je opet rezultat značajnog povećanja prihoda od prodaje i mnogo manjeg povećanja rashoda od poslovanja u odnosu na 2012. godinu. Prihodi od prodaje u 2013. godini veći su za 216,8 mil KM, odnosno za 11,8% u odnosu na prethodnu godinu, dok su se poslovni rashodi u cjelini povećali za 2,8% odnosno za 54,4 mil KM. Ova razlika je dovoljna da se pokrije gubitak po osnovu ostalih prihoda i rashoda koji je u 2013. godini iznosio 51,5 mil KM, dok je dobit po osnovu finansijskih aktivnosti ostala na približno istom nivou kao i prethodne godine.

Grafik 10. Struktura ostvarenog neto gubitka za 2012. i 2013. godinu

Izvor: AFIP, obrada: FZZPR

Ostvareni prihodi od prodaje na stranom tržištu su u 2013. godini iznosili 264,1 mil. KM, što je 12,85% ukupnih prihoda od prodaje ovog sektora. U odnosu na 2012. godinu, ostvareno je 58,4% više prihoda od prodaje na stranom tržištu u odnosu na prethodnu godinu.

U strukturi izvora finansiranja u 2013. godini, kapital čini 79,0%, dugoročne obaveze 13,8% i kratkoročne obaveze 7,2%. Udio ukupnih obaveza u izvorima finansiranja je bio najveći u 2009. godini i iznosio je 25,2%. U 2010. godini ovaj udio, zbog drastičnog smanjenja kratkoročnih obaveza (pretežno obaveze prema dobavljačima), značajno opada i iznosi 20,9%. Od 2010. godine, zbog porasta kratkoročnih obaveza (naročito obaveza iz poslovanja i vremenskih razgraničenja), udio kratkoročnih obaveza u ukupnim obavezama je u porastu. Tako je u 2012. godini ovaj udio iznosio 8,1%, dok je u 2013. godini smanjen na 7,2%.

U strukturi sredstava, u posljednjih šest godina, dominiraju stalna sredstva. U 2013. godini učešće stalnih sredstava u ukupnoj imovini bilježi najniži nivo i iznosi 73,2%, što je niže u odnosu na prethodnu godinu za više od 10 p.p. Udio postrojenja i opreme u stalnim sredstvima u izvještajnoj godini iznosi 23,7% i najveći je u posmatranom periodu (2008.-2013.), što govori o povećanju investicija u ovaj oblik imovine. Dugoročna pokrivenost stalnih sredstava ((kapital+dugoročne obaveze+rezervisanja)/stalna sredstva) u 2013. godini iznosi 109,9%, što je prihvatljivo za preduzeća ovog sektora. To znači da se i jedan dio obrtnih sredstava finansira dugoročnim obavezama, što je veoma povoljno.

Produktivnost rada, mjerena kao dodatna vrijednost po zaposlenom, se u 2013. godini značajno poboljšala i iznosi 59.244 KM, što je za 30,5% više u odnosu na prethodnu godinu. Udio troškova rada u dodatnoj vrijednosti u 2013. godini iznosi 53%, što je manje u odnosu na prethodnu godinu za 4,6 p.p. Ovo smanjenje udjela troškova rada u dodatnoj vrijednosti ukazuje na postojanje većeg operativnog viška, što je i karakteristično za elektroenergetski sektor u uslovima dobrih hidroloških prilika i visoke iskorištenosti proizvodnih kapaciteta, kada je i sama proizvodnja i prodaja veća.

Koeficijent likvidnosti, mjeran odnosom tekuće imovine i kratkoročnih obaveza, pokazuje vrijednosti na osnovu kojih se vidi da preduzeća ovog sektora uglavnom nemaju problema sa održavanjem likvidnosti (u 2013. godini koeficijent likvidnosti je iznosio 2). Koeficijent obrta tekuće imovine (ukupan prihod/tekuća sredstva) se kroz posmatrani period povećao, što ukazuje na povećanje poslovne aktivnosti preduzeća u ovom sektoru (u 2013. godini koeficijent 2,18), što je veoma dobro.

3.6. Građevinarstvo

Prema podacima AFIP-a, u 2013. godini u sektoru građevinarstva registrovano je 1.386 preduzeća iz oblasti građevinarstva, što je za 169, odnosno 10,9% preduzeća manje u odnosu na 2012. godinu. U izvještajnoj godini u ovoj oblasti bilo je zaposleno 18.017 lica, što je za 12,9% manje nego prethodne godine. 2008. godine u oblasti građevinarstva bilo je 28.511 zaposlenih lica, a u periodu 2009.-2013. godina broj zaposlenih opadao je po prosječnoj stopi od 7,7%.

Tabela 15. Izabrani indikatori poslovanja privrednih subjekata za razdoblje od 2008. do 2013. godine

F - GRAĐEVINARSTVO	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1. Broj preduzeća	1.755	1.714	1.642	1.513	1.555	1.386
2. Broj zaposlenih	28.511	25.081	23.855	20.846	20.691	18.017
3. Neto dobitak/gubitak (u hilj.)	92.259	57.774	15.250	125.316	154.445	39.946
4. Prosječna aktiva po zaposl. (u hilj.)	92	110	117	162	174	148
5. Ukupni prihodi/ukupni rashodi	1,0370	1,0307	1,0090	1,0740	1,0872	1,0200
6. Dodana vrijednost po zaposl.	-	-	-	24.582	25.242	19.961
7. Troškovi rada po zaposlenom	9.951	10.025	9.559	9.899	9.947	9.874

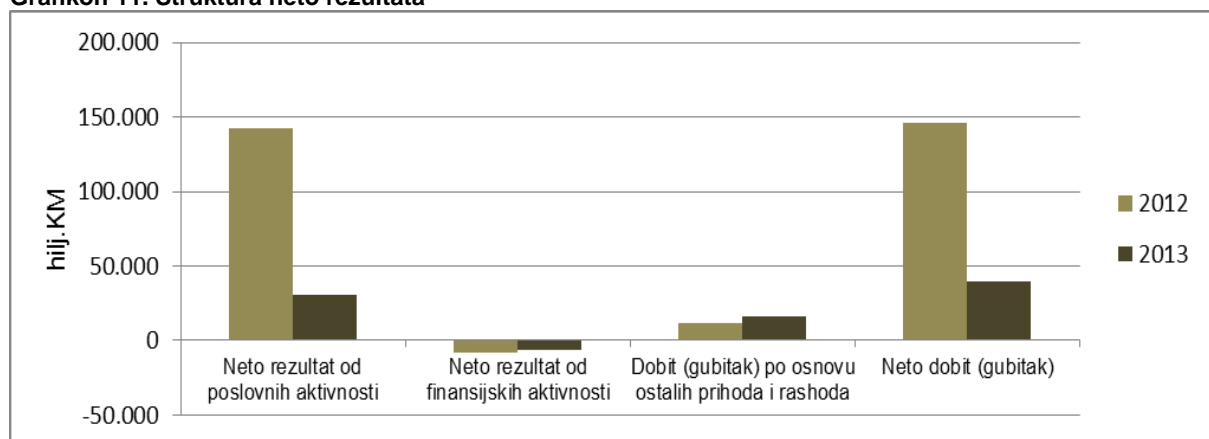
8. Troškovi rada/dodatna vrijednost	-	-	-	0,40	0,39	0,49
9. Broj dana naplate potraživanja	102	127	138	155	162	175
10. Tekuća imovina/kratkoročne obaveze	1,07	1,05	1,00	1,19	1,17	1,11
11. Ukupni prihodi/tekuća sredstva	1,76	1,40	1,27	1,20	1,21	1,23
12. Ukupne obav./uk. imovina, %	62,64	61,53	61,79	53,98	54,42	63,72
13. Kratk. izvori/uk.imovina, %	46,91	46,87	47,67	38,97	37,35	47,76
14. (Kapital+dug.obav.+rezerv)/stalna sr., %	111,00	111,16	106,79	114,85	112,66	117,37
15 .Prih. od prod. na str. tr./uk. prih.od prodaje, %	-	-	-	12,16	12,24	4,18
16. Stalna sredstva/ukupna aktiva, %	47,80	47,80	49,01	52,70	55,20	42,94

Izvor: AFIP, obrada FZZPR

Produktivnost, mjerena kao dodana vrijednost po zaposlenom se u 2013. godini pogoršala za čak 20,9% u odnosu na prethodnu godinu. Udio troškova rada u dodatnoj vrijednosti se znatno povećao u odnosu na 2012. godinu (39,4%) i iznosi 49,5%.

Posmatrajući posljednjih šest godina, sektor građevinarstva ostvarivao je pozitivan rezultat, s tim da je neto dobit u posmatranom periodu jako oscilirala. U 2013. godini neto dobit se smanjila za čak 74,1% u odnosu na prethodnu godinu i najmanja je ostvarena neto dobit u posmatranom šestogodišnjem periodu. Ovakvo smanjenje neto dobiti posljedica je drastičnog smanjenja neto rezultata od poslovnih aktivnosti. Prihodi od prodaje u odnosu na 2012. godinu su se smanjili za 166,3 mil KM, odnosno 9,8%, dok su ostali poslovni prihodi smanjeni za 68,5 mil KM.

Grafikon 11. Struktura neto rezultata

Izvor: AFIP; obrada FZZPR

Izvozna usmjerenost preduzeća u oblasti građevinarstva, posmatrana kroz učešće prihoda od prodaje na stranom tržištu u ukupnim prihodima, je relativno niska. Naime u 2013. godini, prihodi od prodaje na stranom tržištu iznosili su 4,18% ukupnih prihoda od prodaje, što je

znatno manje u odnosu na 2012. godinu (12,24%). Dakle, poslovne aktivnosti na ino tržištu su znatno umanjene.

Strukturu izvora finansiranja čini kapital sa 36,28% i obaveze sa 63,72%, što znači da se imovina preduzeća uglavnom finansira iz obaveza. U strukturi obaveza dominiraju kratkoročne obaveze sa 75%, te dugoročne obaveze sa 25%. Odnos ukupnih obaveza i ukupne imovine (63,72%) pokazuje da se preduzeća ovog sektora susreću sa problemom prezaduženosti.

Koeficijent likvidnosti, mjeran odnosom tekućih sredstava i kratkoročnih obaveza, pokazuje vrijednosti nešto iznad 1, što znači da je likvidnost preduzeća ovog sektora na zadovoljavajućem nivou. Međutim, obzirom na relativno visok udio kratkoročnih izvora i činjenicu da se od 2008. godine konstantno povećava broj dana potreban da se naplate potraživanja, možemo u budućnosti očekivati veće probleme u održavanju tekuće likvidnosti pojedinih preduzeća u ovom sektoru.

U strukturi aktive (sredstava) u 2013. godini, stalna sredstva učestvuju sa 42,94%, što je mnogo manje u odnosu na prethodnu godinu (55,2%). Stalna sredstva su u cijelosti pokrivena dugoročnim izvorima finansiranja, u procentu od 117,37% u 2013. godini, što znači da se i jedan dio tekućih sredstava finansira iz dugoročnih izvora.

3.7. Trgovina

U 2013. godini, u oblasti trgovine, AFIP-u je svoje završne finansijske izvještaje predalo 7.667 privrednih subjekata, što je za 34 više u odnosu na 2012. godinu. U izvještajnoj godini bilo je zaposleno 70.542 lica, što je za 0,5% manje nego prethodne godine. Gledajući od 2008. godine broj zaposlenih je bio najmanji u 2008. godini, kada je taj broj iznosio 68.371, a najveći u 2012. godini (70.897).

Tabela 16. Izabrani indikatori poslovanja privrednih subjekata za razdoblje od 2008. do 2013. godine

G - TRGOVINA	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1. Broj preduzeća	8.267	8.225	7.900	7.338	7.633	7.667
2. Broj zaposlenih	68.371	69.113	70.881	69.323	70.897	70.542
3. Neto dobitak/gubitak (u hilj.)	344.362	226.459	313.424	346.773	319.851	369.802
4. Prosječna aktiva po zaposl. (u hilj.)	157	168	169	185	185	188
5. Ukupni prihodi/ukupni rashodi	1,0203	1,0149	1,0194	1,0199	1,0176	1,0203
6. Dodatna vrijednost po zaposl.	-	-	-	25.816	26.507	26.743
7. Troškovi rada po zaposlenom	10.255	10.525	10.590	10.891	11.033	10.960
8. Troškovi rada/dodatna vrijednost	-	-	-	0,42	0,42	0,41
9. Broj dana naplate potraživanja	55	62	61	65	64	63
10. Tekuća imovina/kratkoročne obaveze	1,13	1,13	1,17	1,20	1,22	1,22
11. Ukupni prihodi/tekuća imovina	2,76	2,49	2,52	2,59	2,64	2,63

12. Ukupne obav./uk. imovina, %	64,15	62,03	62,46	61,00	60,06	58,84
13. Kratk. izvori/uk.imovina, %	47,87	46,03	45,51	44,69	45,32	44,19
14. (Kapital+dug.obav.+rezerv)/stalna sr., %	117,00	118,17	120,86	121,11	121,78	125,88
15 .Prih. od prod. na str. tr./uk. prih.od prodaje, %	-	-	-	2,65	2,62	2,73
16. Stalna sredstva/ukupna aktiva, %	44,57	45,68	45,09	45,00	44,00	42,94

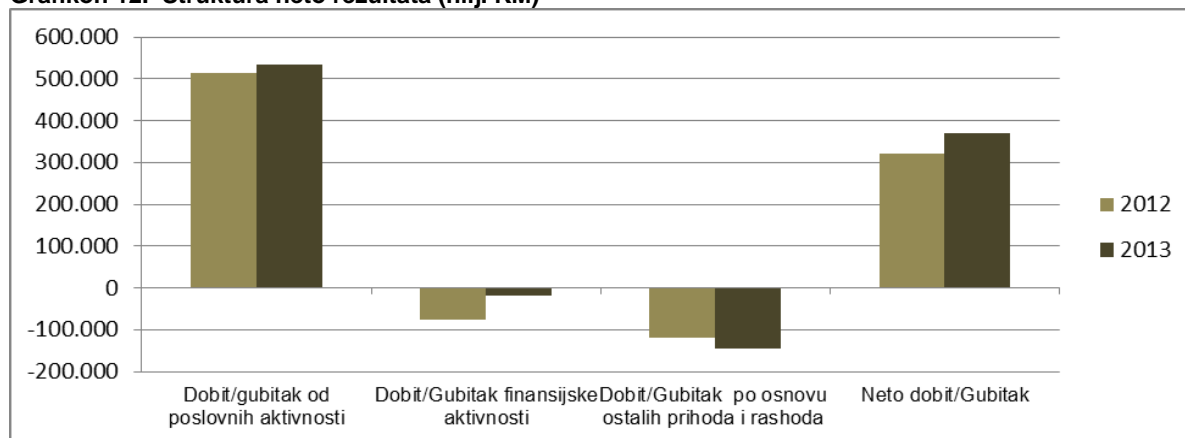
Izvor: AFIP, obrada: FZZPR

Produktivnost, mjerena kao dodatna vrijednost po zaposlenom se u 2013. godini poboljšala za 0,9% u odnosu na prethodnu godinu. Udio troškova rada u dodatnoj vrijednosti se neznatno smanjio u odnosu na 2012. godinu za 1 p.p. i iznosi 41%.

Posmatrajući posljednjih šest godina, sektor trgovine je ostvarivao pozitivan rezultat. U 2009. godini, zbog uticaja globalne finansijske krize, ostvaren je nagli pad neto dobiti u odnosu na 2008. godinu za 65%. Neto dobit ima oscilirajući trend rasta od 2010. godine, a 2013. godine je osvarena najveća dobit u posljednjih šest godina u visini od 369,8 mil. KM, što je za 15,6% više u odnosu na prethodnu godinu.

Povećanju neto rezultata najviše je doprinjelo povećanje dobiti po osnovu poslovnih aktivnosti za 5,8%, odnosno za 26 mil KM u odnosu na 2012. godinu. Takođe, neto gubitak po osnovu finansijske aktivnosti se smanjio za 75,8%, odnosno za 57,2 mil. KM, što je još jedan doprinos uvećanju ukupne neto dobiti.

Grafikon 12. Struktura neto rezultata (hilj. KM)

Izvor: AFIP; Obrada:FZZPR

U 2013. godini evidentirani su prihodi od prodaje na stranom tržištu u visini od 2,73% ukupnih prihoda od prodaje ovog sektora i nešto su viši u odnosu na 2012. godinu kada su iznosili 2,62%. Za sektor trgovine ovaj udio je veoma mali, što nam ukazuje na vrlo slabu poslovnu aktivnost na stranim tržištima.

Koeficijent zaduženosti, kao omjer ukupnih obaveza i ukupne imovine, od 2008. godine pokazuje trend smanjenja, ali je još uvijek iznad iskustvene granice od 50%, što govori da se

pojedina preduzeća ovog sektora bore sa problemom prezaduženosti. U 2013. godini koeficijent zaduženosti iznosio je 58,84%, što je manje u odnosu na prethodnu godinu kada je ovaj koeficijent iznosio 60,06%.

Aktiva preduzeća sektora trgovine se većim dijelom finansira obavezama. U 2013. godini strukturu obaveza čine pretežno kratkoročne obaveze sa udjelom od 75,1%.

U strukturi aktive (sredstava), stalna sredstva učestvuju sa 42,94%, što je najmanji udio u posmatranom periodu. U periodu od 2009. do 2013. godine udio stalnih sredstava u ukupnoj aktivi opada, što je posljedica povećanja obrtno imovine, odnosno zaliha robe koja je predmet trgovanja.

Stalna sredstva su u cijelosti pokrivena dugoročnim izvorima finansiranja, u procentu od 125,88% u 2013. godini, što je više nego u 2012. godini kada je ovaj pokazatelj iznosio 121,78%. Od 2008. godine pokrivenost stalnih sredstava dugoročnim sredstvima finansiranja se stalno povećavala, što je posljedica smanjenja udjela stalnih sredstava u ukupnoj imovini, kao i promjene strukture pasive, odnosno povećanja vrijednosti kapitala.

3.8. Ugostiteljstvo

Broj pravnih lica u ugostiteljstvu u 2013. godini, prema podacima iz AFIP-a, iznosio je 639, što je za 15 preduzeća, ili 2,4% više u odnosu na prethodnu godinu. U odnosu na 2008. godinu broj pravnih lica je porastao za 89. U izvještajnoj godini bilo je zaposleno 5.676 lica, što je za 3,1% više nego prethodne godine, i najviši je broj zaposlenih u posljednjih šest godina.

Tabela 17. Izabrani indikatori poslovanja privrednih subjekata za razdoblje od 2008. do 2013. godine

H - UGOSTITELJSTVO	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1. Broj preduzeća	550	541	585	547	624	639
2. Broj zaposlenih	4.720	4.694	4.956	5.132	5.503	5.676
3. Neto dobitak/gubitak (u hilj.)	-8.494	-5.372	-9.329	-13.974	-19.788	-4.023
4. Prosječna aktiva po zaposlenom (u hilj.)	188	208	201	211	202	201
5. Ukupni prihodi/ukupni rashodi	0,9582	0,9219	0,9551	0,9377	0,9220	0,9830
6. Dodatna vrijednost po zaposl.	-	-	-	15.613	16.198	16.137
7. Troškovi rada po zaposlenom	9.962	9.663	9.205	9.527	9.805	9.497
8. Troškovi rada/dodatna vrijednost	-	-	-	0,61	0,61	0,59
9. Broj dana naplate potraživanja	55	67	61	73	69	73
10. Tekuća sredstva/katkoročni izvori	0,72	0,64	0,56	0,62	0,57	0,55
11. Ukupni prihodi/tekuća sredstva	1,67	1,54	1,85	1,52	1,56	1,83
12. Ukupne obav./uk. imovina, %	41,53	41,54	41,86	40,64	43,58	42,57
13. Kratk. izvori/uk.imovina, %	17,26	17,96	19,22	20,90	23,51	20,64

14. (Kapital+dug.obav.+rezerv)/stalna sr., %	97,02	95,35	93,21	93,74	91,95	93,4
15 .Prih. od prod. na str. tr./uk. prih.od prodaje, %	-	-	-	5,76	3,75	4,25
16. Stalna sredstva/ukupna aktiva, %	85,28	86,04	86,67	83,02	81,72	79,5

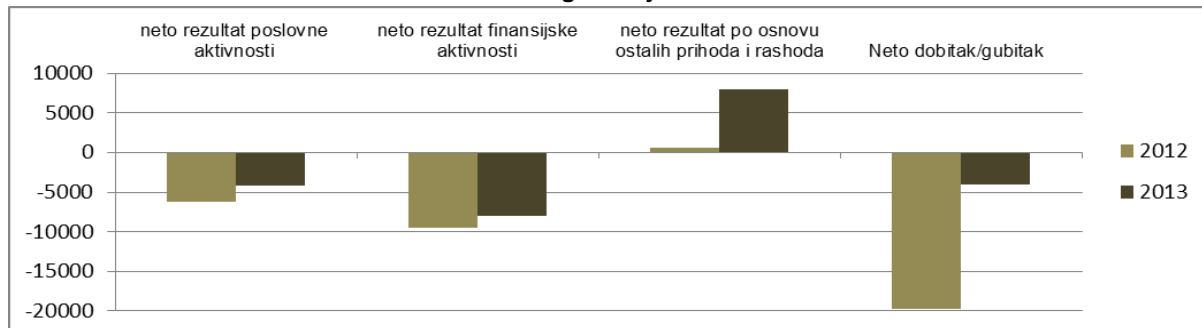
Izvor: AFIP, obrada: FZZPR

Produktivnost, mjerena kao dodatna vrijednost po zaposlenom, se u 2013. godini neznatno pogoršala u odnosu na prethodnu godinu. Posmatrajući posljednjih šest godina, sektor ugostiteljstva ostvaruje negativan finansijski rezultat, a u 2013. godini ostvaren je najmanji neto gubitak (4,0 miliona KM), što je u odnosu na 2012. godinu manje za gotovo 5 puta.

Gubici po osnovu poslovne i finansijske aktivnosti u 2013. godini su manji u odnosu na prethodnu godinu, što je doprinijelo smanjenju ukupnog neto gubitka perioda. Neto gubitak od poslovnih aktivnosti je manji za 33,1% u odnosu na prethodnu godinu, dok se gubitak od finansijske aktivnosti smanjio za 16,7%. Ukupnom smanjenju neto rezultata naročito je doprinijelo veliko povećanje neto dobiti po osnovu ostalih prihoda i rashoda, koja je u odnosu na 2012. godinu porasla za čak 7,4 mil KM.

U 2013. godini udio prihoda od prodaje na stranom tržištu u ukupnim prihodima od prodaje iznosio je 4,25% i veći je u odnosu na 2012. kada je iznosio 3,75%, što je znak nešto veće aktivnosti na ino tržištima.

Grafikon 13: Struktura neto rezultata u sektoru ugostiteljstva

AFIP; obrada FZZPR

Skoro polovina aktive preduzeća sektora ugostiteljstva se finansira obavezama (u 2013. godini 42,57% ukupne aktive je finansirano iz obaveza). U strukturi obaveza dugoročne obaveze učestvuju sa 51,5%, dok kratkoročne obaveze učestvuju sa 48,5%.

U strukturi aktive (sredstava) dominiraju stalna sredstva. U periodu od 2008. do 2012. godine udio stalnih sredstava u ukupnoj aktivi kretao se iznad 80%, a u 2013. godini ovaj udio je iznosio 79,5%. Stalna sredstva su skoro u cijelosti pokrivena dugoročnim izvorima finansiranja (93,4%) u 2013. godini, nešto više nego u prethodnoj godini. Prema ovim podacima jedan dio stalnih sredstava se finansira kratkoročnim izvorima finansiranja, što je svakako nepovoljno imajući u vidu kraće rokove dospijea obaveza od vremena potrebnog da se generira novčani tok od stalnih sredstava.

Ono što dodatno zabrinjava jesu podaci o koeficijentu likvidnosti. Mjeren odnosom tekuće imovine i kratkoročnih sredstava, koeficijent likvidnosti se, tokom posmatranih šest godina, kretao daleko ispod koeficijenta 1, što nam govori da su kratkoročne obaveze, u nominalnom iznosu, dosta veće u odnosu na tekuću imovinu, što definitivno ukazuje na probleme velikog broja preduzeća u održavanju sposobnosti generiranja novčanog toka potrebnog za izmirivanje dospjelih obaveza.

3.9. Prevoz, skladištenje i veze

U 2013. godini, u ovom sektoru, AFIP-u je svoje godišnje finansijske izvještaje predalo 1.668 preduzeća, što je više za 5 preduzeća u odnosu na prethodnu godinu. Broj zaposlenih u 2013. godini iznosio je 23.252, opao je za znatnih 14,4% u odnosu na prethodnu godinu i najmanji je u posljednjih šest godina.

Dodatna vrijednost po zaposlenom se u 2013. godini smanjila za 20,1% u odnosu na 2012. godinu, što predstavlja značajno smanjenje produktivnosti rada. Udio troškova rada u dodatnoj vrijednosti se povećao u posljednje tri godine i u izvještajnoj godini iznosi 0,46.

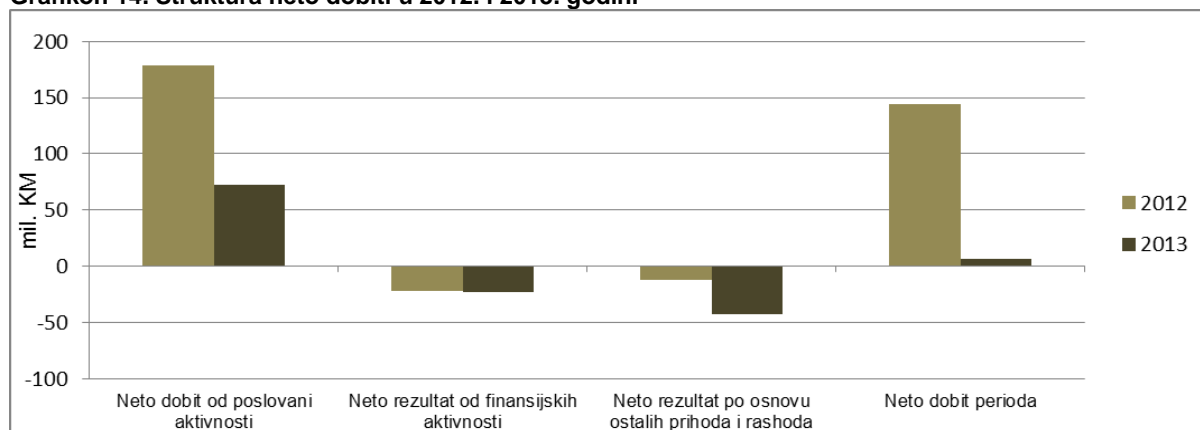
Tabela 18. Izabrani indikatori poslovanja privrednih subjekata za razdoblje od 2008. do 2013. godine

I - SAOBRAĆAJ	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1. Broj preduzeća	1.684	1.684	1.685	1.577	1.663	1.668
2. Broj zaposlenih	26.813	26.623	26.904	26.817	27.164	23.252
3. Neto dobitak/gubitak (u hilj.)	157.650	110.653	106.807	139.399	144.309	6.533
4. Prosječna aktiva po zaposl. (u hilj.)	191	197	198	225	224	192
5. Ukupni prihodi/ukupni rashodi	1,0615	1,0480	1,0436	1,0530	1,0536	1,0030
6. Dodatna vrijednost po zaposlenom	-	-	-	42.009	41.538	33.199
7. Troškovi rada po zaposlenom	17.406	17.961	17.541	17.148	17.394	15.307
8. Troškovi rada/dodatna vrijednost	-	-	-	0,41	0,42	0,46
9. Broj dana naplate potraživanja	69	74	74	88	89	102
10. Tekuća sredstva/kratkoročne obaveze	1,15	1,12	1,05	1,20	0,99	0,80
11. Ukupni prihodi/tekuća sredstva	2,41	2,04	2,18	2,08	2,32	2,30
12. Ukupne obav./uk. imovina, %	32,05	33,15	34,75	33,56	35,27	45,50
13. Kratk. izvori/uk.imovina, %	18,67	20,50	20,63	20,16	21,98	27,79
14. (Kapital+dug.obav.+rezerv)/stalna sr., %	104,39	103,09	102,72	103,53	98,58	93,46
15 .Prih. od prod. na str. tr./uk. prih.od prodaje, %	-	-	-	17,13	17,27	18,41
16. Stalna sredstva/ukupna aktiva, %	77,91	77,11	77,27	75,49	77,55	72,64

Izvor: AFIP; Obrada: FZZPR

Prevoz, skladištenje i veze je sektor koji je osvarivao značajan udio u ukupnoj neto dobiti privrede u periodu od 2008. do 2012. godine. Međutim, u 2013. godini drastično smanjenje poslovnih aktivnosti se odrazilo i na ukupnu neto dobit. Ukupna neto dobit se smanjila u odnosu na prethodnu godinu za 137,8 mil KM, odnosno 22 puta, i najmanja je u posljednjih šest godina.

Grafikon 14. Struktura neto dobiti u 2012. i 2013. godini

Izvor: AFIP; Obrada: FZZPR

Ovako velikom smanjenju neto dobiti doprinijelo je smanjenje dobiti od poslovne aktivnosti i povećanje gubitka po osnovu ostalih prihoda i rashoda. U 2013. godini dobit od poslovne aktivnosti preduzeća iznosila je 72,6 mil. KM i manja je za 59,3% u odnosu na 2012. godinu. Prihodi od prodaje su se smanjili za 571 mil KM, odnosno za 22% u odnosu na prethodnu godinu, što je dokaz značajnog smanjenja poslovne aktivnosti preduzeća ovog sektora. Gubitak od finansijskih aktivnosti se neznatno povećao, kao rezultat smanjenih finansijskih prihoda. Gubitak po osnovu ostalih prihoda i rashoda se povećao za 30,9 mil KM.

Ekonomičnost poslovanja, kao odnos ukupnih prihoda i ukupnih rashoda, je bila najveća u 2008. godini, kada je sa jednom KM rashoda ostvareno 1,0615 KM prihoda. U 2013. godini ekonomičnost poslovanja je na najnižem nivou i iznosila je 1,003 KM prihoda po jednoj KM rashoda.

U 2013. godini sektor prevoza, skladištenja i veza je ostvario prihode od prodaje na stranom tržištu u visini od 373,6 mil KM, što je manje za 16,8% u odnosu na prethodnu godinu. Iako je zabilježeno smanjenje ovih prihoda, udio u ukupnim prihodima od prodaje se povećao za 1,14 p.p. kao rezultat većeg smanjenja prihoda od prodaje na domaćem tržištu.

Ovaj sektor svoju imovinu finansira pretežno iz kapitala, iako se udio obaveza od 2008 godine konstantno povećava. U posmatranom šestogodišnjem periodu, u 2008. godini udio kapitala u ukupnim izvorima finansiranja je bio najveći i iznosio je 67,9%. Najveći udio ukupnih obaveza u ukupnoj imovini ostvaren je u 2013. godini kada je iznosio 45,50%. U strukturi obaveza dominiraju kratkoročne obaveze sa 61% u 2013. godini, što je u odnosu na 2012. godinu manje za 1,3 p.p.

Dugoročna pokrivenost stalnih sredstava ((kapital+dugoročne obaveze+rezerviranja)/stalna sredstva) se kretala iznad 100% u periodu od 2008. do 2011. godine, da bi u 2013. godini spala na 93,46%. To znači da se u posljednje dvije godine dio stalnih sredstava finansirao iz kratkoročnih izvora, što može indicirati buduće finansijske probleme. Ukoliko se poveća udio stalne imovine koja se finansira kratkoročnim izvorima finansiranja, to može značiti da neka preduzeća mogu biti u ozbiljnim problemima pri generisanju prihoda dovoljnih za izmirivanje kratkoročnih obaveza.

Činjenica da se tekuća likvidnost iz godine u godinu smanjuje, a u posljednje dvije godine je značajno ispod koeficijenta 1, govori da se mnoga preduzeća ovog sektora susreću sa problemom održavanja likvidnosti. Ukoliko se ovaj trend nastavi, postoji opasnost da ovaj sektor zapadne u ozbiljne probleme, sa opasnošću od velikih gubitaka.

3.10. Finansijsko posredovanje

Prema podacima AFIP-a, u ovom sektoru u 2013. godini završne finansijske izvještaje predalo je 102 pravna lica, što je za 1 manje u odnosu na 2012. godinu. U izvještajnoj godini u ovoj oblasti bilo je zaposleno 549 lica, što je za 9,6% manje u odnosu na prethodnu godinu, a 40,1% manje u odnosu na 2008. godinu.

Tabela 19. Izabrani indikatori poslovanja privrednih subjekata za razdoblje od 2008. do 2013. godine

J – FINANSIJSKO POSREDOVANJE	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1. Broj preduzeća	119	118	110	95	103	102
2. Broj zaposlenih	917	757	751	601	607	549
3. Neto dobitak/gubitak (u hilj.)	-30.029	9.796	-105.578	-30.834	-12.872	-35.840
4. Prosječna aktiva po zaposl. (u hilj.)	2.191	2.168	2.030	1.602	1.623	1.157
5. Ukupni prihodi/ukupni rashodi	0.9189	1,0410	0,7242	0,8067	0,8928	0,7608
6. Dodana vrijednost po zaposl.	-	-	-	30.954	30.159	32.850
7. Troškovi rada po zaposlenom	25.800	28.162	29.113	28.510	29.196	27.355
8. Troškovi rada/dodatna vrijednost	-	-	-	0,92	0,97	0,83
9. Broj dana naplate potraživanja	148	394	411	741	778	122
10. Tekuća sredstva/kratkoročne obaveze	1,74	1,13	1,35	2,75	2,61	1,38
11. Ukupni prihodi/tekuća sredstva	1,11	1,34	0,99	0,46	0,52	0,91
12. Ukupne obav./uk. imovina, %	96,10	93,83	92,39	79,69	70,15	86,00
13. Kratk. izvori/uk. imovina, %	8,30	10,23	14,62	10,97	10,15	15,70
14. (Kapital+dug.obav.+rezerv)/stalna sr., %	107,34	106,22	123,79	131,29	128,98	140,32
15. Prih. od prod. na str. tr./uk. prih. od prodaje, %	-	-	-	1,50	1,46	1,95
16. Stalna sredstva/ukupna aktiva, %	85,43	88,34	74,63	66,92	67,73	69,50

Izvor: AFIP; obrada FZZPR

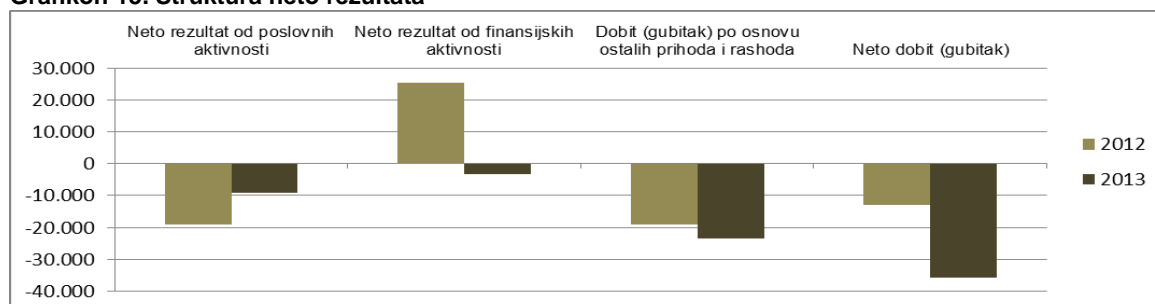
Produktivnost, mjerena kao dodana vrijednost po zaposlenom, u 2013. godini porasla je za 8,9% u odnosu na prethodnu godinu. Udio troškova rada u jedinici dodane vrijednosti ovog sektora je smanjen i iznosi 83,3%, ali je još uvijek veoma visok.

Posmatrajući posljednjih šest godina, u oblasti finansijskog posredovanja bilježi se uglavnom negativan poslovni rezultat (izuzev 2009. godine). Najveći gubitak zabilježen je 2010. godine, 105,6 miliona KM. U 2013. godini gubitak preduzeća u ovoj oblasti bio je veći za skoro 22 mil KM, ili gotovo 3 puta u odnosu na 2012. godinu.

U strukturi neto rezultata, povećanje gubitka najvećim dijelom je posljedica ostvarenja gubitka od finansijskih aktivnosti preduzeća. U 2012. godini preduzeća ovog sektora su ostvarila neto dobit od finansijskih aktivnosti u visini od 25,5 mil KM, da bi u 2013. godini bio ostvaren gubitak od 3,3 mil KM.

Ekonomičnost poslovanja u 2013. godini, mjerena odnosom ukupnih prihoda i ukupnih rashoda, je značajno ispod koeficijenta 1, i sa jednom KM rashoda ostvaruje se samo 0,76 KM prihoda.

Grafikon 15. Struktura neto rezultata

Izvor: AFIP; obrada FZZPR

Izvozna usmjerenost preduzeća u oblasti finansijskog posredovanja, posmatrana kroz učešće prihoda od prodaje na stranom tržištu u ukupnim prihodima, veoma je niska. U 2013. godini iznosila je 1,95% i veća je u odnosu na prethodnu godinu kada je iznosila 1,46%.

Aktiva preduzeća u oblasti finansijskog posredovanja se uglavnom finansira iz obaveza, dok se manji dio finansira kapitalom. U 2013. godini odnos ukupnih obaveza i ukupne imovine je iznosio 86%, što govori da su preduzeća ovog sektora prezadužena, imajući u vidu iskustveni standard do 50%. Strukturu obaveza čine dugoročne obaveze sa 81,7% i kratkoročne obaveze sa 18,3%.

U strukturi aktive (sredstava) stalna sredstva iznose 67,73%, i u cijelosti su pokrivena dugoročnim izvorima finansiranja, u procentu od 140,32% u izvještajnoj godini, dok je u 2012. godini ta pokrivenost iznosila 128,98%. Jedan veliki dio obrtnih sredstava se finansira dugoročnim izvorima finansiranja, što znači da preduzeća u prosjeku imaju visok prag sigurnosti u finansiranju svojih sredstava, koja može apsorbovati povremene poteškoće u održavanju likvidnosti.

3.11. Poslovanje nekretninama

U oblasti poslovanja nekretninama, prema podacima AFIP-a, u 2013. godini završne finansijske izvještaje predalo je 3.153 preduzeća, što je za 6,4% više u odnosu na 2012. godinu. Istovremeno, u ovoj oblasti je zaposleno 19.710 lica, što je za 8,6% više nego 2012. godine.

Tabela 20. Izabrani indikatori poslovanja privrednih subjekata za razdoblje od 2008. do 2013. godine

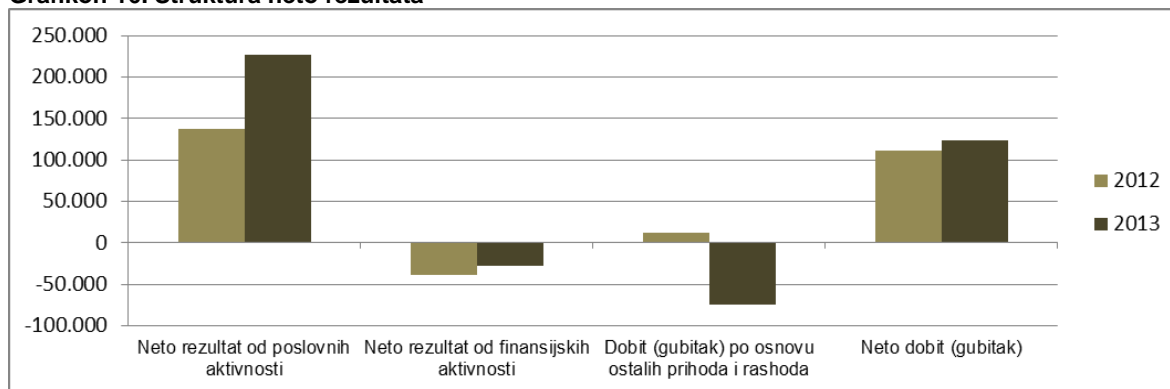
K – POSLOVANJE NEKRETNINAMA	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1. Broj preduzeća	2.523	2.720	2.796	2.673	2.963	3.153
2. Broj zaposlenih	16.333	17.328	17.433	16.580	18.141	19.710
3. Neto dobitak/gubitak (u hilj.)	91.573	49.906	114.293	151.436	122.212	124.279
4. Prosječna aktiva po zaposl. (u hilj.)	284	302	315	415	390	430
5. Ukupni prihodi/ukupni rashodi	1,0472	1,0276	1,0604	1,0783	1,0588	1,0573
6. Dodatna vrijednost po zaposl.	-	-	-	35.635	32.246	36.308
7. Troškovi rada po zaposlenom	13.186	12.924	13.185	13.934	13.607	13.645
8. Troškovi rada/dodatna vrijednost	-	-	-	0,39	0,42	0,38
9. Broj dana naplate potraživanja	73	92	97	108	128	113
10. Tekuća sredstva/kratkoročne obaveze	1,43	1,38	1,34	1,34	1,37	1,22
11. Ukupni prihodi/tekuća sredstva	1,54	1,40	1,30	1,23	1,22	1,25
12. Ukupne obav./uk. imovina, %	37,63	73,39	73,79	42,08	42,80	47,09
13. Kratk. izvori/uk.imovina, %	18,68	18,54	20,14	19,19	19,11	19,79
14. (Kapital+dug.obav.+rezerv)/stalna sr., %	113,03	112,00	112,75	111,92	113,43	108,34
15. Prih. od prod. na str. tr./uk. prih.od prodaje, %	-	-	-	37,19	37,31	41,14
16. Stalna sredstva/ukupna aktiva, %	71,95	72,73	70,83	70,87	69,84	73,97

Izvor: AFIP; obrada FZZPR

Produktivnost, mjerena kao dodana vrijednost po zaposlenom, u 2013. godini opala je za 9,5% u odnosu na prethodnu godinu. Udio troškova rada u dodanoj vrijednosti se neznatno smanjio i iznosi 38%.

U posmatranom periodu, djelatnost poslovanja nekretninama, je u svakoj godini ostvarivala neto dobit, koja mnogo doprinosi ukupnom neto rezultatu na nivou privrede FBiH. Najveća neto dobit ostvarena je 2010. godine, kada je iznosila 151,4 mil KM. U 2013. godini neto dobit se smanjila u odnosu na prethodnu godinu za 2,1 mil KM, odnosno za 1,7%. U strukturi neto dobiti vidljivo je veliko povećanje dobiti od poslovnih aktivnosti i to za 88,4 mil KM, ili 62,8%. Takođe, gubitak od finansijskih aktivnosti je nešto manji u odnosu na prethodnu godinu, kao posljedica smanjenja izdataka za kamate na kredite. U 2013. godini ostvaren je gubitak po osnovu ostalih prihoda i rashoda, prvenstveno zbog povećanja rashoda po osnovu ispravke vrijednosti, otpisa potraživanja i gubitaka od rashodovanja stalnih sredstava.

Grafikon 16. Struktura neto rezultata

Izvor: AFIP; obrada: FZZPR

Izvozna usmjerenost preduzeća u oblasti poslovanja nekretninama, posmatrana kroz učešće prihoda od prodaje na stranom tržištu u ukupnim prihodima od prodaje sektora, u 2013. godini iznosila je 41,14% i veća je u odnosu na prethodnu godinu kada je iznosila 37,31%. Ovaj sektor, uz sektor prerađivačke industrije, ostvaruje značajan udio u ukupnim prihodima od prodaje na stranom tržištu FBiH (13,9%).

U strukturi aktive (sredstava), stalna sredstva iznose 73,97%, što je više nego u prethodnoj 2012. godini za 4,13 p.p. Na kraju 2013. godine stalna sredstva su iznosila 5.999,2 mil KM, što je u odnosu na 2012. godinu više za 28,4%. Dakle, u 2013. godini evidentne su značajne investicije u stalna sredstva, čemu svjedoči i podatak o povećanju udjela stalnih sredstava u ukupnoj imovini.

Dugoročna pokrivenost stalnih sredstava (kao odnos kapitala, dugoročnih obaveza i rezervisnja prema stalnim sredstvima) je u 2013. godini nešto manja u odnosu na prethodnu godinu (108,34%), što je i logično obzirom na značajnije povećanje vrijednosti stalnih sredstava.

U 2013. godini 47,09% ukupne aktive je finansirano iz obaveza, od čega 42% iz kratkoročnih izvora, a iz dugoročnih 58%. Udio ukupnih obaveza u odnosu na ukupnu imovinu je nešto veći nego u prethodnoj godini, što nam govori o povećanom nivou zaduženosti, ali još uvijek ispod iskustvenog graničnog praga od 50%, pa možemo reći da je zaduženost preduzeća na zadovoljavajućem nivou.

Generalno gledajući, vrijednosti svih prikazanih indikatora upućuju na zaključak da je sektor poslovanja nekretninama tokom perioda od 2008. do 2013. godine stabilan i da pokazuje potencijal daljeg razvoja.

3.12. Obrazovanje

U sektoru obrazovanja, broj preduzeća u 2013. godini je porastao za 5 u odnosu na prethodnu godinu. Broj zaposlenih se smanjio za 5,1%, odnosno za 115 lica. U periodu od 2008.-2013. godine najviše zaposlenih je bilo u 2012. (2.263 zaposlenih), a najmanje 2009. (1.269 zaposlenih).

Tabela 21. Izabrani indikatori poslovanja privrednih subjekata za razdoblje od 2008. do 2013. godine

M – OBRAZOVANJE	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1. Broj preduzeća	222	219	214	210	251	256
2. Broj zaposlenih	1.310	1.269	1.515	1.772	2.263	2.148
3. Neto dobitak/gubitak (u hilj.)	2.120	2.905	4.927	5.239	10.347	9.546
4. Prosječna aktiva po zapos. (u hilj.)	41	55	54	61	50	64
5. Ukupni prihodi/ukupni rashodi	1,0558	1,0668	1,0984	1,0926	1,1698	1.1497
6. Dodatna vrijednost po zaposl.	-	-	-	23.490	20.648	24.094
7. Troškovi rada po zaposlenom	9.733	11.057	11.082	11.371	9.970	11.398
8. Troškovi rada/dodatna vrijednost	-	-	-	0,48	0,48	0,47
9. Broj dana naplate potraživanja	56	73	98	105	120	120
10. Tekuća sredstva/kratkoročni izvori	0,65	0,66	0,78	1,27	1,20	1,22
11. Ukupni prihodi/tekuća sredstva	2,61	2,47	1,70	1,87	1,83	1,69
12. Ukupne obav./uk. imovina, %	67,32	65,81	66,87	69,70	67,71	60,51
13. Kratk. izvori/uk.imovina, %	39,32	41,70	44,54	47,71	43,32	35,09
14. (Kapital+dug.obav.+rezerv)/stalna sr., %	83,37	81,22	86,64	77,48	86,34	91,33
15 .Prih. od prod. na str. tr./uk. prih.od prodaje, %	-	-	-	7,25	9,03	2,94
16. Stalna sredstva/ukupna aktiva, %	72,79	71,78	64,01	67,49	65,64	71,06

Izvor: AFIP, obrada: FZZPR

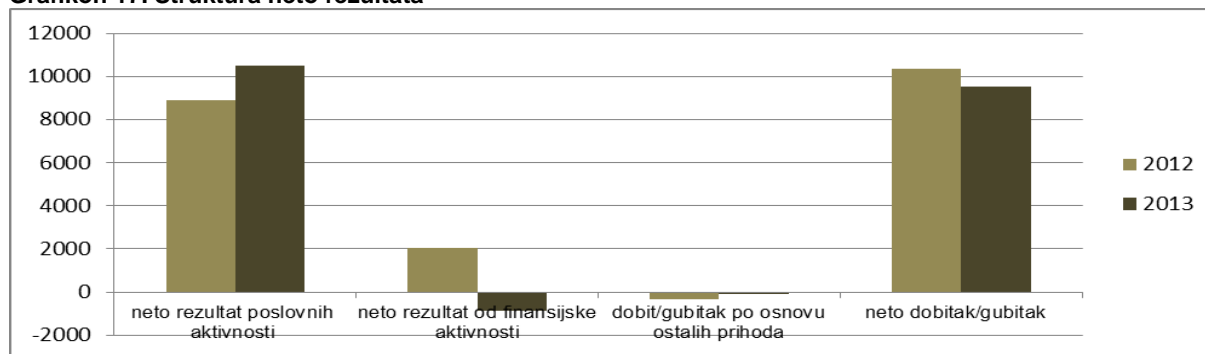
Produktivnost, kao dodatna vrijednost po zaposlenom u odnosu na prošlu godinu se u 2013. godini poboljšala za 16,7%. Udio troškova rada u dodatnoj vrijednosti je iznosio 47,3%, što je manje nego prethodne godine.

Tokom svih posmatranih godina, sektor obrazovanja je ostvarivao pozitivan neto rezultat. U 2013. godini ostvarena je neto dobit u visini od 9,5 miliona KM i manja je za 7,7% u odnosu na prethodnu godinu kada je neto dobit iznosila 10,3 miliona KM. U strukturi neto dobiti vidljivo je da se dobit od poslovnih aktivnosti povećala za 18,1%. Poslovni prihodi su se povećali za 5,6 mil KM, odnosno za 8,3%, dok je zabilježeno manje povećanje poslovnih rashoda (6,8%). Ovi podaci nam govore, uz pokazatelj o povećanoj produktivnosti rada, da je poslovna aktivnost preduzeća bila veća u 2013. godini.

Prihodi od prodaje na stranom tržištu imaju značajno manji udio u ukupnim приходima od prodaje u 2013. godini (2,94%). U prethodnoj godini zabilježen je udio od 9,03%.

Odnos ukupnih prihoda i ukupnih rashoda tokom perioda, pokazuje da sektor obrazovanja ima visoku ekonomičnost poslovanja. U 2013. godini jedna KM rashoda, ostvarila je 1,15 KM prihoda.

Grafikon 17. Struktura neto rezultata

Izvor: AFIP, obrada: FZZPR

Koeficijent zaduženosti u sektoru obrazovanja, mjereno odnosom ukupnih obaveza i ukupne imovine, u posmatranom periodu od 6 godina, kreće se iznad 50%, te možemo reći da postoji rizik od prezaduženosti pojedinih preduzeća ovog sektora. Ipak, ovaj koeficijent u 2013. godini (60,51%) je na najnižem nivou u posmatranom periodu, i opravdano možemo pretpostaviti da se u narednim periodima očekuje znatno povoljnija finansijska struktura.

Aktiva preduzeća sektora obrazovanja se, većinom finansira obavezama. U strukturi obaveza kratkoročne obaveze imaju udio od 58% i dugoročne 42%.

U strukturi aktive (sredstava), stalna sredstva imaju udio od 71,06%, što je više u odnosu na prethodnu godinu kada je ovaj udio iznosio 65,64%. Vrijednost stalnih sredstava se povećala u odnosu na 2012. godinu za 33 mil KM, odnosno 42%.

Stalna sredstva nisu u cijelosti finansirana dugoročnim izvorima finansiranja. Dugoročna pokrivenost stalnih sredstava je u 2013. godini iznosila 91,33%, što znači da je jedan dio stalnih sredstava finansiran i iz kratkoročnih izvora, što se ocjenjuje kao nepovoljno za preduzeća ovog sektora.

U zadnje tri godine koeficijent likvidnosti (tekuća imovina/kratkoročne obaveze), pokazuje zadovoljavajuće vrijednosti, ali uz negativne pokazatelje zaduženosti i finansiranja imovine, može značiti ozbiljne poteškoće u izmirivanju prispjelih obaveza u budućim razdobljima.

3.13. Zdravstvo i socijalni rad

Broj poduzeća u 2013. godini u sektoru zdravstva je porastao za 15 u odnosu na 2012. godinu. Od 2008. godine broj preduzeća pokazuje trend rasta. Broj zaposlenih takođe pokazuje trend rasta i u 2013. godini, u odnosu na 2008. godinu, se povećao za 9,2%. U odnosu na 2012. godinu broj zaposlenih je veći za 1,3% i iznosi 28.917.

Tabela 22. Izabrani indikatori poslovanja privrednih subjekata za razdoblje od 2008. do 2013. godine

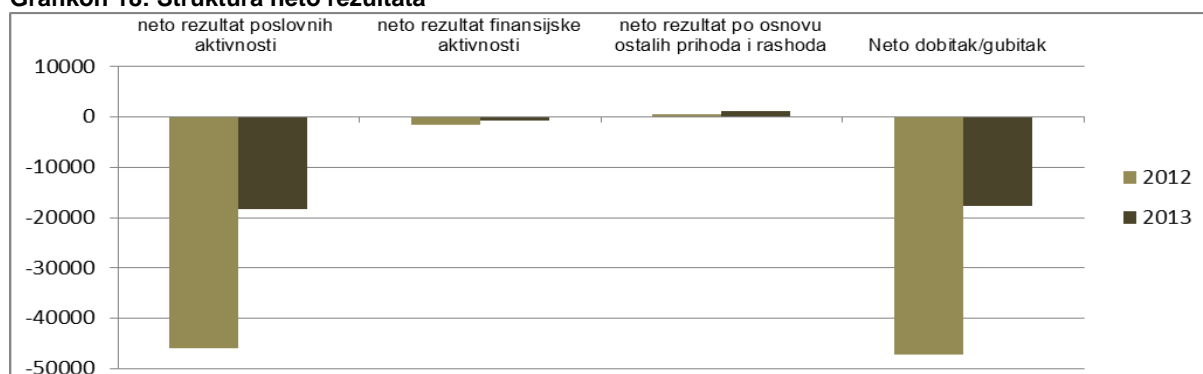
N – ZDRAVSTVO I SOCIJALNI RAD	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1. Broj preduzeća	311	327	334	323	363	378
2. Broj zaposlenih	26.485	27.225	27.854	28.076	28.551	28.917
3. Neto dobitak/gubitak (u hilj.)	-17.278	-31.313	-30.238	-19.242	-47.299	-17.727
4. Prosječna aktiva po zaposlenom (u hilj.)	90	31	48	50	51	51
5. Ukupni prihodi/ukupni rashodi	0,9811	0,9608	0,9699	0,9809	0,9547	0,9830
6. Dodatna vrijednost po zaposl.	-	-	-	24.605	23.952	25.212
7. Troškovi rada po zaposlenom	18.707	12.297	19.826	18.937	20.041	20.173
8. Troškovi rada/dodatna vrijednost	-	-	-	0,77	0,84	0,80
9. Broj dana naplate potaživanja	28	33	32	40	39	38
10. Tekuća sredstva/kratkoročni izvori	0,90	0,67	0,62	0,60	0,53	0,53
11. Ukupni prihodi/tekuća sredstva	5,17	4,95	5,20	5,11	5,10	5,14
12. Ukupne obav./uk. imovina, %	39,60	44,68	46,02	47,81	51,93	53,76
13. Kratk. izvori/uk.imovina, %	15,56	21,51	22,39	24,58	26,65	28,12
14. (Kapital+dug.obav.+rezerv)/stalna sr., %	100,26	94,93	94,53	91,80	89,49	89,06
15. Prih. od prod. na str. tr./uk. prih.od prodaje, %	-	-	-	0,40	0,24	0,05
16. Stalna sredstva/ukupna aktiva, %	84,22	82,67	82,10	81,46	81,2	80,54

Izvor: AFIP, Obrada: FZZPR

Posljednjih šest godina, ovaj sektor je kontinuirano ostvarivao gubitak. U 2012. godini, ostvaren je najveći neto gubitak u iznosu od 47,2 miliona KM i veći je za 145,8 % u odnosu na godinu ranije kada je neto gubitak iznosio 19,2 miliona KM. U izvještajnoj godini neto gubitak je iznosio 17,7 mil KM, što je manje za 29,6 mil KM, odnosno 62,5% u odnosu na 2012. godinu.

Smanjenju neto gubitka u 2013. godini, najviše je doprinijelo smanjenje neto gubitka od poslovne aktivnosti preduzeća. Tako su poslovni prihodi povećani za 31,7 mil KM, odnosno za 3,2% u odnosu na prethodnu godinu, dok su se poslovni rashodi povećali za samo 0,4%, odnosno za 4,2 mil KM.

Grafikon 18: Struktura neto rezultata

Izvor: AFIP; obrada FZZPR

Produktivnost rada, mjerena kao dodatna vrijednost po zaposlenom se u 2013. godini poboljšala za 5,3% u odnosu na prethodnu godinu. Udio troškova rada u dodatnoj vrijednosti u istoj godini iznosio je 80%, nešto manje u odnosu na prethodnu godinu kada je iznosio 83,7%.

Udio ostvarenih prihoda od prodaje na stranom tržištu u 2013. godini iznosi svega 0,05% i možemo slobodno reći da je ovaj sektor u cjelosti usmjeren na domaće tržište.

U strukturi aktive (sredstava) dominiraju stalna sredstva. U 2013. godini udio stalnih sredstava u poslovnoj aktivi iznosio je 80,54%. Aktiva preduzeća sektora zdravstva i socijalnog rada se skoro podjednako finansira obavezama i kapitalom. Koeficijent zaduženosti (ukupne obaveze/ukupna imovina) tokom posljednje 2 godine kreće se malo iznad 50%. U 2013. godini ovaj koeficijent je iznosio 53,76%. U strukturi obaveza kratkoročne obaveze učestvuju sa 52,3%, i dugoročne 47,7%.

Dugoročna pokrivenost stalnih sredstava (kapital+dug.obaveze+rezervisanja/stalna sredstva) od 2008. godine, se kontinuirano smanjuje. Samo su u 2008. godini stalna sredstva u potpunosti finansirana dugoročnim izvorima finansiranja. Od tada se sve veći dio stalnih sredstava finansira kratkoročnim izvorima finansiranja, što predstavlja negativan trend imajući u vidu veće troškove kratkoročnog finansiranja, te kratak rok dospjeća obaveza za plaćanje i dug period za generisanje cash flow-a od stalnih sredstava, što može otežati finansijsku situaciju preduzeća.

Uz to, koeficijent likvidnosti (tekuća sredstva / kratkoročni izvori), koji je daleko ispod zadovoljavajućeg nivoa (0,53 u 2013. godini), pokazuje da se veliki broj preduzeća susreće sa problemom nelikvidnosti, što uz ranije navedeno može predstavljati veliko ograničenje u razvoju ovog sektora.

ZAKLJUČAK

Zbog nedostatka sistemskih (strukturnih) reformi kako bi se povećala konkurentnost domaće privrede i unaprijedio poslovni ambijent, te uticaja svjetske finansijske i evropske dužničke krize, od 2009. godine značajno je smanjena privredna aktivnost u FBiH. U 2009. godini značajno su smanjeni ukupni prihodi (za 10,7%), a neto dobit smanjena sa 785 mil KM na 202 mil KM. U 2013. godini, neto dobit je povećana u odnosu na prethodnu godinu, ali je niža od nivoa iz 2008. godine za 42,4%.

Kada su u pitanju područja djelatnosti, primjetno je da su sektori trgovine, prerađivačke industrije, energije i poslovanja nekretninama zabilježili najveće povećanje neto dobiti u 2013. godini, a ujedno se na njih odnosi i najveći dio ukupne ostvarene neto dobiti u FBiH, oko 91%.

S druge strane, sektori transporta i građevinarstva su zabilježili najveće smanjenje neto dobiti. Sektor transporta je zabilježio pad sa 144,3 mil KM u 2012. godini, na 6,5 mil KM u 2013. godini, dok je sektor građevinarstva u 2013. godini zabilježio za 115 mil KM manju neto dobit. Prema podacima FZS, stopa rasta građevinskih radova je zabilježila pad sa 11,3% u 2012. godini na 3,2% u 2013. godini što je još jedan od pokazatelja smanjenja aktivnosti i sporijeg razvoja ovog sektora.

Smanjena je i poslovna aktivnost na stranom tržištu. Ukupni ostvareni prihodi od prodaje na stranom tržištu smanjeni su za 1,3% u odnosu na 2012. godinu. Najveći udio ovih prihoda u ukupnim prihodima od prodaje na stranom tržištu preduzeća u FBiH imaju područja prerađivačke industrije sa 62,3%, poslovanje nekretninama sa 13,9%, te trgovina sa 8,7%. Međutim, prerađivačka industrija, kao glavni generator prihoda od prodaje u inostranstvu, je u 2013. godini ostvarila najmanje prihoda po ovom osnovu u posljednje tri godine, što svakako nepovoljno utiče na ukupnu vanjsko-trgovinsku bilancu.

Slaba privredna aktivnost u 2013. godini negativno se reflektuje i na tržište rada. Ukupan broj zaposlenih, prema podacima AFIP-a, se smanjio za 1,6% u odnosu na prethodnu godinu, a u odnosu na 2008. godinu za 3,3%. Najveće smanjenje broja zaposlenih u odnosu na 2012. godinu, registrirano je u sektoru transporta, veza i komunikacija za 3.912, u građevinarstvu za 2.674 i u rudarstvu za 391.

Vrijednost ukupne poslovne aktive preduzeća u 2013. godini je manja za 4,7% u odnosu na prethodnu godinu. Udio stalnih sredstava u poslovnoj aktivi iznosi 63,3% i takođe je manji u odnosu na prethodnu godinu, kada je iznosio 64,8%. Prethodni podaci su još jedan dokaz slabije poslovne aktivnosti. Stalna sredstva ne pokazuju perspektivu rasta, što ukazuje na smanjenu investicijsku aktivnost preduzeća.

U izvještajnoj godini, broj preduzeća se u odnosu na 2012. godinu povećao za 293, što nije pratilo povećanje broja zaposlenih, kao ni povećanje prihoda i ukupne aktive preduzeća. To indicira da se smanjuje broj velikih preduzeća, dok se povećava broj malih preduzeća, sa malim brojem zaposlenih.

U većini sektora prisutni su problemi finansiranja imovine. Tako je u 2013. godini smanjen udio vlastitog kapitala, a povećao se nivo zaduženosti preduzeća, smanjen je koeficijent likvidnosti, te povećan broj dana naplate potraživanja, što značajno otežava sposobnost

preduzeća da izmiruju dospjele obaveze, kako finansijske, tako i obaveze prema dobavljačima. Negativan trend smanjenja likvidnosti i povećanja zaduženosti prisutan je od 2008. godine u većini sektora. To pokazuje da se preduzeća u nizu posmatranih godina susreću sa problemima u izmirivanju kratkoročnih obaveza i da negativan trend ukazuje na sve veće probleme u tekućem finansiranju, koji su dodatno pogoršani činjenicom da se prosječan broj dana naplate potraživanja iz godine u godinu povećava. Problem prezaduženosti preduzeća evidentan je u sektoru trgovine, građevinarstva, finansijskog posredovanja, obrazovanja i zdravstva. U sektorima poljoprivrede, prerađivačke industrije, saobraćaja i poslovanja nekretninama postoji trend povećanja zaduženosti, iako je još uvijek na prihvatljivom nivou. Jedino sektori energetike i ribarstva u 2013. godini pokazuju zadovoljavajuće imovinsko-finansijsko stanje preduzeća i potencijal daljeg razvoja.

Da preduzeća imaju sve veće finansijske poteškoće, govori i podatak da je u BiH broj firmi koje imaju barem jedan blokiran transakcijski račun na kraju 2013. godine iznosio 39.813, što je više u odnosu na 2012. godinu za 3.590, odnosno za 9,9%

Na osnovu prezentiranih rezultata analize, možemo izvući generalni zaključak da je stanje privrede u FBiH na kraju 2013. godine pogoršano u odnosu na 2012. godinu. Relativna finansijska nestabilnost preduzeća, te nedostatak investicija u narednom periodu, uz odsustvo strukturnih reformi doprinjeće daljem pogoršanju konkurentnosti preduzeća, smanjenju izvoza, povećanju nezaposlenosti i usporavanju privrednog razvoja. Kako se stanje u narednom periodu ne bi pogoršalo, potrebno je adekvatnom poreznom politikom, stimulativnom politikom kreditiranja, te odgovarajućim mjerama poticaja, usmjeriti aktivnosti na uspostavljanje stimulativnog poslovnog ambijenta, koji će motivirati domaća preduzeća da investiraju kako bi ojačali svoju konkurentsku poziciju i stvorili uslove za nova zapošljavanja, povećanje produktivnosti, povećanje izvoza, te na kraju time doprinijeti ubrzanijem socio-ekonomskom razvoju FBiH.

DODATAK: Lista indikatora i metodologija izračuna

Svi podaci su preuzeti iz godišnjih finansijskih izvještaja preduzeća koje objavljuje AFIP.

1. Broj preduzeća – preuzet iz izvještaja AFIP-a;
2. Broj zaposlenih – broj zaposlenih na osnovu sati rada;
3. Neto dobitak/gubitak (u hilj.) = Ukupni prihodi-ukupni rashodi;
4. Prosječna aktiva po zaposl. (u hilj.) = ((poslovna aktiva na početku godine+ poslovna aktiva, na kraju godine) / 2) / broj zaposlenih;
5. Neto dobit od poslovne aktivnosti = poslovni prihodi – poslovni rashodi;
6. Neto dobit od finansijske aktivnosti = finansijski prihodi – finansijski rashodi;
7. Ukupni prihodi/ukupni rashodi = koeficijent ekonomičnosti poslovanja;
8. Dodatna vrijednost po zaposl. = (Poslovni prihodi korigovani za promjenu zaliha umanjeni za troškove materijala, troškove nabave prodane robe, troškove proizvodnih usluga, troškove rezervisanja i nematerijalne troškove)/broj zaposlenih;
9. Troškovi rada po zaposlenom = (Neto plaće i naknade plaća + doprinosi iz i na plaće + porezi na plaće i naknade plaća)/broj zaposlenih;
10. Broj dana naplate potraživanja = (Potraživanja od prodaje/prihodi od prodaje) x 365;
11. Tekuća sredstva/kratkoročni izvori = koeficijent likvidnosti
12. Ukupni prihodi/tekuća sredstva = koeficijent obrta tekuće imovine;
13. Ukupne obav./uk. imovina = koeficijent zaduženosti
14. Kratk. izvori/uk.imovina (ili ukupni izvori) = udio kratkoročnih obaveza u ukupnim izvorima finansiranja;
15. Dug. pokr. stalnih. sred. = (Kapital + dugoročne obaveze + rezervisanja)/stalna sredstva
16. Prih. od prod. na str. tr./uk. prih. od prodaje = udio prihoda od prodaje na stranom tržištu u ukupnim prihodima od prodaje – izvozna usmjerenost;
17. Stalna sredstva/ukupna poslovna aktiva = Udio stalnih sredstava u ukupnoj imovini;